

Verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren

Een vergelijking van de culturele betrokkenheid van allochtone en autochtone jongeren op basis van het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 1999 en het CKV1-Volgproject

Wilko van Iperen

Vakgroep Sociologie/Onderzoekschool ICS
Universiteit Utrecht

in opdracht van
Cultuurnetwerk Nederland
voor het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Redactie: Ineke Nagel en Folkert Haanstra

Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht 2003

Inhoud

Voorwoord

1. Context en vraagstelling

1.1 Context

1.2 Onderzoeksvragen

2. Achtergronden van het onderzoek

2.1 Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek

2.2 CKV1-Volgproject

3. Achtergronden van de jongeren

3.1 Leeftijd, sekse en etniciteit

3.2 Opleiding en CKV1

3.3 Verschillen in opleidingsniveau tussen allochtone en autochtone jongeren

3.4 Verschillen in ouderlijke kenmerken tussen allochtone en autochtone jongeren

3.5 Conclusies

4. Cultuurparticipatie onder allochtone en autochtone jongeren

4.1 Determinanten van deelname aan serieuze en populaire kunsten

4.2 Onderscheid naar complexiteit van cultuurvormen

4.3 Conclusies

5. Verschillen in cultuurparticipatie tussen ouders en jongeren

5.1 Cultuurparticipatie van ouders en jongeren

5.2 Conclusie

6. Participatie in 'etnische' kunstuitingen

6.1 CKV1-docenten over intercultureel onderwijs

6.2 Participatie van allochtone en autochtone jongeren in 'etnische' kunstuitingen

6.3 Conclusies

7. Samenvatting en discussie

Literatuur

Voorwoord

Uit de eerste tussentijdse rapportage van het CKV1-Volgproject – ‘Momentopname 2000’ (Ganzeboom e.a. 2001) – bleek dat allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs niet minder aan culturele activiteiten deelnemen dan hun autochtone leeftijdsgenoten wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken van de jongeren en hun ouders. Met andere woorden: allochtone jongeren bleken even vaak aan serieuze en populaire cultuuruitingen deel te nemen als autochtone jongeren met hetzelfde opleidingsniveau en met ouders die in dezelfde mate cultureel actief zijn. Gaat de voorlopige conclusie uit het CKV1-Volgproject wat betreft cultuurdeelname in het algemeen op of komen er wel verschillen naar boven wanneer we naar bepaalde kunstuitingen kijken? Houden de conclusies stand wanneer we er andere databronnen bij betrekken? Deze vragen zullen in deze studie worden beantwoord aan de hand van een heranalyse van de gegevens uit het CKV1-Volgproject en een vergelijking met de landelijk gegevens uit het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek 1999. Bij dit alles zal speciale aandacht uitgaan naar de invloed van het vak CKV1 op de verschillende groepen jongeren.

Eerder onderzoek heeft duidelijk gemaakt welke factoren een rol spelen bij de totstandkoming van cultuurparticipatie. Voordat we in hoofdstuk 4 bekijken of allochtone en autochtone jongeren verschillen in hun mate van cultuurdeelname, gaan we in hoofdstuk 3 na of deze determinanten van cultuurparticipatie gelijk zijn verdeeld. Dit is van belang omdat we willen weten of we wel groepen leerlingen bestuderen die met elkaar te vergelijken zijn. Bovendien wordt in deze studie ingegaan op verschillen in cultuurparticipatie tussen ouders en kinderen (hoofdstuk 5). In het geval van allochtonen gaat het daarbij om een vergelijking tussen eerste generatie en tweede generatie nieuwe Nederlanders; in hoeverre is het behoren tot een etnische groep een zelfstandige factor bij het bepalen van het cultuurparticipatieniveau van ouders en kinderen? Tot slot wordt in hoofdstuk 6 een poging gedaan vat te krijgen op de vraag of allochtone jongeren voornamelijk geïnteresseerd zijn in etnische cultuuruitingen. Getracht wordt aan de hand van leesgedrag van jongeren een eerste voorzichtig antwoord te formuleren. De studie wordt afgerond met een samenvatting, conclusie en discussie.

Wilko van Iperen

1. Context en vraagstelling

1.1 Context

Het cultuurbeleid 2001-2004 zoals beschreven in *Cultuur als confrontatie* (1999) en *Ruim baan voor culturele diversiteit* (1999) gaat er vanuit dat het huidige gesubsidieerde kunstaanbod kwalitatief hoogstaand en veelzijdig is. Dit kunstaanbod is echter monocultureel en trekt voornamelijk een hoog opgeleid, vergrijzend en autochtoon publiek. Het cultuurbeleid van het tweede kabinet-Kok was er dan ook onder andere op gericht om zowel meer jongeren als allochtonen te betrekken bij cultuur. Het beleid richtte zich zowel op het stimuleren van kunstuitingen van allochtonen als onderdeel van het kunstaanbod in Nederland als op het vergroten van het aandeel van jongeren en van allochtone bezoekers aan kunst en cultuur.

Cultuureducatie wordt beschouwd als een belangrijk middel om cultuurdeelname te bevorderen. Cultuureducatie wordt geacht kennis, vaardigheden en ervaring bij te brengen die nodig zijn om het cultuuraanbod te begrijpen en te waarderen. Via het project Cultuur en School en het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) worden schoolgaande jongeren gestimuleerd cultuur te ontdekken. Het verplichte vak Culturele en Kunstzinnige Vorming 1 (CKV1) brengt leerlingen van havo en vwo in aanraking met diverse culturele uitingen. In de tweede fase van havo en vwo moeten leerlingen erop uit om informatie te verzamelen en ervaringen op te doen op cultureel gebied. In het kader van CKV1 bezoeken zij diverse voorstellingen, films, tentoonstellingen en musea. Havo-leerlingen volgen minimaal zes culturele activiteiten en vwo-leerlingen minimaal tien. Op dertig procent van de scholen in het voortgezet onderwijs startte CKV1 in het schooljaar 1998/1999, de overige scholen begonnen er in 1999/2000 mee. In 2003 wordt CKV in het vmbo ingevoerd.

In het kader van de invoering van CKV1 werd op verzoek van het ministerie van OCenW een onderzoek opgezet: het zogeheten CKV1-Volgproject. Tussentijdse onderzoeksresultaten – gepubliceerd in 'Momentopname 2000' (Ganzeboom e.a. 2001) – maakten duidelijk dat jongeren die het vak CKV1 volgen, vaker dan de groep jongeren die (nog) geen CKV1 krijgen (de 'controlegroep') aan serieuze cultuur deelnemen. Vooral het museum en het theater worden door CKV1-leerlingen vaker bezocht. Een ander opvallend resultaat is dat allochtone jongeren niet voor hun autochtone leeftijdsgenoten onderdoen wat betreft cultuurparticipatie, althans wanneer rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau en met kenmerken van de ouders.

Relevantie van het onderzoek

Vanuit maatschappelijk oogpunt is het gewenst dat alle bevolkingsgroepen deelhebben aan het grotendeels met collectieve middelen tot stand gebrachte kunstaanbod. Ook vanuit het oogpunt van integratie is cultuurdeelname van allochtonen van belang. Daarnaast wordt participatie in culturele activiteiten van belang geacht omdat zij een vorm van 'cultureel kapitaal' vertegenwoordigt, dat wil zeggen een hulpbron die van betekenis is voor het verwerven van statusposities in moderne (kennis-) samenlevingen. Onderzoek heeft aangetoond dat culturele participatie niet alleen sterk samenhangt met opleidingsniveau en inkomen, maar vooral dat het bezit van cultureel kapitaal van belang is bij overdracht van sociale status tussen generaties (DiMaggio 1982; De Graaf 1984; Ganzeboom 1994). Het bezitten van cultureel kapitaal zou, volgens Bourdieu (1977), met name de reproductie van opleidingsstatus grotendeels bepalen. De vraag of het beleid van bevordering van gelijkmatige cultuurdeelname, waarvan de invoering van het vak CKV1 een belangrijke exponent is, op allochtonen een andere uitwerking heeft dan op autochtonen, is dan ook zowel van maatschappelijk als van wetenschappelijk belang.

Alhoewel de positie van allochtonen in de Nederlandse samenleving o.a. in de tweejaarlijks verschijnende 'Rapportage Minderheden' (Tesser e.a. 1998) aan de orde wordt gesteld, is daarbij tot op heden weinig aandacht voor de verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone Nederlanders. Er zijn al wel onderzoeksgegevens beschikbaar over verschillen in cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren (o.a. Van Wel e.a. 1996; SCP 2000; Ganzeboom 2001). Onderzoeken van het SCP

(2000) en van Ganzeboom (2001) lijken er in grote lijn op te duiden dat de veronderstelde achterstand in culturele participatie van allochtonen niet te wijten is aan hun status van etnische minderheid, maar aan hun status van lager opgeleiden. De onderzoeken van Van Wel, Kort, Haest en Jansen (1994) en van Van den Hoogen en Van den Berg (1997) wijzen echter wel op extra belemmeringen voor allochtone groepen om aan culturele activiteiten deel te nemen. Allochtonen zouden veel van het gebodene als te 'wit' ervaren. Van Wel e.a. (1994; 1996) rapporteren ook verschillen tussen allochtone groepen. Zij signaleren vooral onder Marokkaanse jongeren nogal wat obstakels. Voor hen zouden de factoren geld, ouderlijke goedkeuring en nabijheid van de culturele activiteit van grotere betekenis zijn dan voor andere groepen autochtone en allochtone jongeren.

Van de Hoogen en Van den Berg (1997) vinden dat de gebruikelijke vragen over cultuurdeelname te weinig rekening houden met specifieke allochtone culturele activiteiten. Zij pleiten voor een veel bredere definitie van cultuurbeoefening. De genoemde onderzoeken hebben verschillende beperkingen. In enkele onderzoeken is er in de analyses niet of nauwelijks gedifferentieerd in de kunstuitingen (SCP 2000; Ganzeboom 2001). De onderzoeken die dat wel doen, zijn echter weer beperkt tot één stad. Van Wel e.a. (1994) onderzochten cultuurdeelname in de stad Utrecht, Van den Hoogen en Van den Berg (1997) deden dat in de stad Groningen.

De vraag of allochtone en autochtone jongeren verschillen in culturele participatie vertonen, kan aan de hand van de gegevens uit het CKV1-Volgproject zeer precies worden gesteld: welke musea, films en toneelvoorstellingen worden door allochtone en autochtone leerlingen bezocht en welke rol speelt het vak CKV1 hierin? Behalve de vraag of allochtone en autochtone jongeren verschillen in de mate waarin zij cultuuruitingen bezoeken, kan dus ook de vraag gesteld worden welke uitingen zij bezoeken. Gaan allochtone jongeren bijvoorbeeld naar dezelfde musea als autochtone jongeren?

1.2 Onderzoeksvragen

Om de verschillen in cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren te kunnen beschrijven en om voor mogelijke verschillen verklaringen aan te dragen, moet de hoofdvraag opgedeeld worden in enkele deelvragen. Omdat algemeen gevonden wordt dat de cultuurparticipatie van jongeren uiteenvalt in twee delen (o.a. SCP 2000; Ganzeboom e.a. 2001) willen we in eerste instantie weten of er verschillen zijn in deelname aan serieuze en/of populaire kunsten en hoe die verschillen zijn te verklaren. Onder serieuze kunsten rekenen we hier toneel, cabaret, klassieke concerten, ballet en musea. Bezoek aan pop- en jazzconcerten, musicals, film en dance-evenementen vallen onder populaire cultuur. Behalve de vraag of allochtone jongeren meer of minder deelnemen aan serieuze of populaire kunstuitingen dan autochtone jongeren, stellen we ook de vraag of allochtone jongeren meer of minder complexe voorstellingen of tentoonstellingen bezoeken dan autochtonen. Telkens vragen we ons hierbij af of CKV1 een uitwerking heeft op jongeren en meer specifiek, of de uitwerking verschilt voor allochtone jongeren.

Bij de bovenstaande vragen over verschillen in cultuurparticipatie worden individuen stelselmatig met elkaar vergeleken. In grote lijnen wordt bestudeerd of er kenmerken zijn die bepalen dat de ene leerling wel en de andere leerling niet regelmatig een museum bezoekt. Bij een dergelijke vergelijking gaan we ervan uit dat – en daar kan voor worden gezorgd door het opnemen van zogenoemde controlevariabelen – de groepen te vergelijken zijn. Het is van belang om te onderzoeken in hoeverre de onderscheiden groepen beschikking hebben over de determinanten van cultuurparticipatie. We weten dat bijvoorbeeld het opleidingsniveau van de leerlingen voor een deel bepalend is voor de mate van cultuurdeelname. In de analyses naar de verschillen in cultuurparticipatie kunnen we bekijken of allochtone leerlingen, wanneer rekening gehouden wordt met het opleidingsniveau, evenveel aan cultuuruitingen deelnemen als autochtone jongeren. Maar we moeten dus ook bekijken of allochtone en autochtone jongeren hetzelfde opleidingsniveau behalen. Andere belangrijke determinanten van cultuurparticipatie zijn het opleidingsniveau en de mate van cultuurparticipatie van de ouders. Ook van deze determinanten moeten we nagaan of er verschillen optreden tussen allochtonen en autochtonen.

Naast de bovenstaande belangrijkste vragen bestuderen we nog twee zaken. De data maken het namelijk ook mogelijk om te bekijken of er verschillen zijn in de mate van cultuurparticipatie tussen

ouders en hun kinderen. Omdat de allochtone ouders gerekend kunnen worden tot eerste generatie immigranten, en hun kinderen grotendeels hier geboren zijn en als tweede generatie gelden, kunnen we uit deze vergelijking afleiden in hoeverre er verandering is opgetreden in de invloed van etniciteit op culturele participatie. Tot slot is de vraag relevant of allochtone jongeren zich meer richten op kunstuitingen die voortkomen uit hun eigen achtergrond. Hierop proberen we aan de hand van gegevens over leesgedrag een eerste antwoord te geven.

De onderzoeksvragen die we bij het bovenstaande stellen, zijn:

- 1 a. In hoeverre verschilt de mate van cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren in de *serieuze* kunsten?
- 1 b. In hoeverre verschilt de mate van cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren in de *populaire* kunsten?
- 1 c. In hoeverre verschilt de mate van cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren wanneer onderscheid wordt gemaakt naar de mate van *complexiteit* van bezochte kunstuitingen (museum, theater en film)?
2. In hoeverre verschillen (allochtone) ouders en kinderen in hun mate van cultuurparticipatie?
3. In welke mate nemen allochtone jongeren deel aan kunstuitingen van de eigen cultuur, en in welke mate nemen hun autochtone medeleerlingen deel aan deze 'etnische' kunstuitingen?
4. In hoeverre verschillen allochtone en autochtone jongeren in de belangrijkste determinanten van cultuurparticipatie, en in de werking daarvan (CKV1, kenmerken van ouders en het eigen opleidingsniveau)?

Het onderzoek is gebaseerd op data verzameld in het kader van het CKV1-Volgproject en het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (AVO). In het volgende zullen deze afzonderlijke databronnen beschreven worden. Daarbij komt ook het belang van de verschillende gegevens ter sprake.

2. Achtergronden van het onderzoek

Voor het huidige onderzoek wordt gebruikgemaakt van eerder verzamelde gegevens. Drie verschillende databestanden worden ter hand genomen om de onderzoeksvragen te beantwoorden. De onderzoeksvragen over cultuurparticipatie onder jongeren – met betrekking tot serieuze en populaire cultuur - worden beantwoord aan de hand van de door het Sociaal en Cultureel Planbureau verzamelde AVO-gegevens (SCP, 1999) en beantwoord op basis van de CKV1-Volgproject-gegevens (zie Ganzeboom e.a. 2001).

2.1 Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek

Het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (AVO) is een vierjaarlijkse landelijke enquête onder gezinnen (waarbij alle gezinsleden van 6 jaar en ouder worden ondervraagd) en bevat in totaal 15.000 respondenten. Het AVO heeft als doel het gebruik van collectieve voorzieningen te kunnen bepalen, waaronder ook kunstvoorzieningen vallen. Respondenten wordt gevraagd aan te geven hoe vaak zij in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête een culturele instelling bezocht hebben. Onderscheiden worden 'niet', één keer, twee tot drie keer, vier tot 11 keer en 12 keer of meer. De categorie minder dan één keer betekent dat men bijvoorbeeld eens in de twee jaar een voorziening bezoekt.

In deze studie gebruiken we de gegevens over thuiswonende jongeren tussen 12 en 21 jaar van het in 1999 uitgevoerde AVO. Dit zijn de meest recent beschikbare gegevens.

In het AVO worden de volgende vormen van cultureel aanbod onderscheiden:

podia: (beroeps)toneel, cabaret, klassieke muziek, opera en operette, populaire muziek (pop, jazz en musical), ballet, musea.

In de gehele steekproef is een aanzienlijk aantal thuiswonende jongeren opgenomen (ca. 3000) waardoor zeer nauwkeurige uitspraken over hun cultuurparticipatie gedaan kunnen worden. Ook hun ouders zijn ondervraagd over hun cultuurparticipatie. Omdat ook gevraagd wordt naar het geboorteland van de respondenten is het mogelijk onderscheid te maken naar allochtonen en autochtonen in cultuurparticipatie. Daarnaast is er eveneens naar het geboorteland van de ouders van de respondent geïnformeerd en dat maakt zodoende een vergelijking tussen ouders en kinderen mogelijk. De AVO-gegevens worden als landelijk representatief erkend en derhalve kan op basis hiervan de grootte van landelijke verschillen in cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren worden aangegeven.

In het vervolg van het rapport wordt wanneer we het hebben over het Aanvullend Voorzieningengebruik onderzoek gesproken over AVO99.

2.2 CKV1-Volgproject

Het CKV1-Volgproject wordt uitgevoerd samen met het onderzoeksproject *Culturele Canons en Culturele Competenties* (Ganzeboom & Van Rees 1998). Het laatstgenoemde onderzoek wordt gefinancierd vanuit het onderzoeksprogramma *De Nederlandse Multiculturele en Pluriforme Samenleving* van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. De opzet van het CKV1-Volgproject is hieraan verwant, de vraagstellingen zijn echter gericht op ontwikkelingen in het literatuuronderwijs en op multiculturaliteit. Deze twee onderzoeken worden tezamen het School en Cultuur-project genoemd. Dit onderzoeksproject combineert de dataverzameling van onderzoeken uit *Culturele Canons en Culturele Competenties* en het CKV1-Volgproject. Dit volgproject is mogelijk gemaakt door het ministerie van OCenW en Cultuurnetwerk Nederland.

Voor het CKV1-Volgproject zijn leerlingen in eerste instantie op scholen voor voortgezet onderwijs (klassikaal) ondervraagd (Ganzeboom e.a. 2001).

In het CKV1-Volgproject zijn verschillende cohorten te onderscheiden, genoemd naar het jaar waarin de gegevens voor het eerst op school zijn vergaard. Tot cohort 1998 behoort de groep van 1521 leerlingen die in september 1998 voor het eerst op school is ondervraagd in het kader van het onderzoek naar

effecten van gratis verstrekking van de CJP-pas (hierover is gerapporteerd in Ganzeboom & Nagel 1999). Deze leerlingen zijn voor het CKV1-Volgproject via een postenquête opnieuw ondervraagd in september 2000 (N=1051). De gegevens van cohort98 bevatten behalve informatie over de jongeren zelf ook informatie over de ouders, die hiervoor zijn ondervraagd. Dit laatste element maakt het zeer interessant materiaal omdat het een nauwkeuriger beeld geeft dan wanneer de jongeren uitspraken doen over het gedrag of opleidingsniveau van de ouders¹.

Naast cohort98 is er ook beschikking over de gegevens van cohort 2000 (cohort00). Hiertoe behoren leerlingen die in mei 2000 voor het eerst aan het onderzoek hebben deelgenomen via een klassikale (schriftelijke) ondervraging. In totaal zijn daartoe op 67 schoollocaties in veertien plaatsen in Nederland vragenlijsten ingevuld door 106 schoolklassen. In totaal zijn daarbij van 1129 leerlingen bruikbare gegevens bekend. Deze gegevens hebben op enkele punten voordelen boven andere databestanden. Ten eerste is voor dit cohort tot op activiteitsniveau bekend wat de leerlingen bezocht hebben. Omdat we bijvoorbeeld weten welke films door de jongeren bezocht zijn, kan ook de vraag gesteld worden naar de complexiteit van de bezochte films. Ten tweede heeft cohort00 een precieze meting van deelname aan CKV1, Klassieke Culturele Vorming (KCV) of CKV.

In relatie tot de AVO-gegevens hebben de twee onderscheiden cohorten de volgende voordelen:

- omdat dezelfde cultuurparticipatievragen als in het AVO gesteld zijn, is een onderlinge vergelijking mogelijk;
- meting van (deelname aan) CKV1;
- cultuurparticipatie is in het CKV1-Volgproject tot op activiteitsniveau onderzocht (welk museum, welke film en theatervoorstelling). Hierdoor kan onderscheid gemaakt worden naar de mate van complexiteit van de bezochte kunst- en cultuuruitingen.

In het volgende wordt de aanduiding 'cohort98' gebruikt als verwijzing naar de herondervraging in 2000 van leerlingen die in het kader van het CJP project in 1998 voor het eerst ondervraagd zijn. Cohort00 staat voor de jongeren die in het CKV1-Volgproject ondervraagd werden in het voorjaar van 2000.

2.3 Variabelen

Voor we ons richten op de analyses in de volgende hoofdstukken, zetten we eerst op een rij welke variabelen (gemeten eigenschappen van de jongeren en van hun ouders) zullen worden gebruikt. Alle variabelen komen in alle drie de databestanden voor – behalve waar anders vermeld staat. In het overzicht worden eerst de te verklaren (afhankelijke) variabelen toegelicht, daarna de voorspellende (onafhankelijke) variabelen en de controlevariabelen.

Afhankelijke variabelen

KLASSIEKE CULTUURPARTICIPATIE JONGEREN: [0.00 .. 1.00] Cultuurparticipatie onder jongeren valt uiteen in twee vormen van cultuur: serieus en populair. In alle databronnen kan dit onderscheid gemaakt worden. 'Serieuze cultuur jongeren' houdt de mate van deelname aan serieuze culturele activiteiten in, uitgedrukt als percentielscore (variërend tussen 0.00 en 1.00). Onder serieuze cultuur verstaan we bezoek aan toneel, cabaret, klassieke concerten, ballet en musea.

POPULAIRE CULTUURPARTICIPATIE JONGEREN: [0.00 .. 1.00] Bezoek aan pop- en jazzconcerten, musicals, film en dance-evenementen vallen onder het begrip populaire cultuur. Ook hier is deelname uitgedrukt in percentielscores (variërend tussen 0.00 en 1.00).

¹ De CJP-leerlingen zijn in 1998 voor het eerst ondervraagd en in 2000 voor een tweede keer. In 1998 werd jongeren gevraagd te rapporteren over gedrag en opleiding van hun ouders. Bij de herondervraging in 2000 werden ouders eveneens verzocht mee te werken. Ganzeboom (2001) laat zien dat jongeren tamelijk goed kunnen rapporteren over de sociaal-economische achtergronden van hun ouders door de gegevens uit 1998 te vergelijken met wat de ouders zelf aangaven in 2000. Het opleidingsniveau zoals opgeven door de jongeren als ook door de ouders heeft correlaties van gemiddeld .75. Bij een correlatie van .8 wordt een verband als zeer sterk gezien. De cultuurdeelname van ouders voorspellen de jongeren iets minder nauwkeurig ($r = .58$) en daarbij blijken jongeren het gedrag van ouders te voorspellen door het te spiegelen aan de eigen culturele deelname.

COMPLEXITEIT CULTUURPARTICIPATIE JONGEREN: [0.00 .. 1.00] Complexiteit verwijst naar de mate van voorkennis en geestelijke inspanning die zijn vereist om culturele uitingen te kunnen begrijpen en waarderen. De laatst bezochte cultuuruitingen (theater, film, museum) zijn door experts beoordeeld op de mate van complexiteit (Ganzeboom e.a. 2001). Het gemiddelde oordeel van de experts wordt gehanteerd als maat van complexiteit. De complexiteit van de drie genoemde cultuuruitingen wordt uitgedrukt als percentielscore (variërend tussen 0.00 en 1.00). De complexiteit van cultuuruitingen is vooralsnog alleen beoordeeld voor cohort00. Op basis hiervan zal uitgezocht worden of allochtone en autochtone jongeren verschillen in bezoek aan meer of minder moeilijke musea en film- of theatervoorstellingen.

ETNISCHE CULTUURPARTICIPATIE JONGEREN: [0.00 .. 1.00] De vraag of allochtone jongeren meer deelnemen aan etnische cultuuruitingen wordt beantwoord aan de hand van het leesgedrag van de jongeren. 'Etnische cultuurparticipatie jongeren' geeft de kans weer dat er boeken gelezen worden van auteurs van Arabisch-islamitische komaf. De variabele varieert tussen 0.00 en 1.00.

Onafhankelijke variabelen en controlevariabelen

ALLOCHTOON: [0 1/3 2/3 1] Omdat we bijzonder geïnteresseerd zijn in de vraag of allochtonen meer of minder doen aan serieuze en populaire cultuur of in hun gedrag gelijk zijn aan autochtone jongeren nemen we een variabele op die 'de mate van allochtonie' weergeeft. We meten op een schaal van 0 tot 1 in hoeverre jongeren en hun ouders zijn geboren in het buitenland. De gebruikte 'maat voor allochtonie' kan de waarden 0/3 (0), 1/3, 2/3 of 3/3 (1) aannemen. Wanneer de maat voor allochtonie de waarde 0 heeft, is de respondent een autochtoon of vergelijkbaar met een autochtoon, zoals iemand uit het voormalig Nederlands-Indië. Personen uit dat gebied blijken zich niet wezenlijk anders te gedragen dan Nederlanders. Wanneer of de vader of de moeder of de jongere in het buitenland geboren is, neemt de maat de waarde 1/3 aan. Wanneer twee personen in het buitenland geboren zijn, krijgt het de waarde 2/3 en de waarde 3/3 (1) wanneer zowel vader, moeder als respondent geboren zijn buiten Nederland. Of de drie onderscheiden groepen allochtone jongeren (1/3, 2/3 of 3/3) verschillen van autochtone jongeren komt niet expliciet in onze analyses aan de orde. In voetnoten wordt wel vermeld of en welke verschillen er tussen deze groepen bestaan.

De in de databronnen onderscheiden allochtonen worden weergegeven in § 3.1. Onder allochtonen vallen geen 'westerse' allochtonen (Duitsers, Amerikanen, personen uit andere geïndustrialiseerde landen). Dit is in tegenstelling tot wat gebruikelijk is in publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek, waarin iedereen allochtoon is die afkomstig is uit het buitenland. Omdat bijvoorbeeld Duitsers niet van Nederlanders verschillen in hun cultuurdeelname kiezen we ervoor om 'westerse allochtonen' niet als allochtoon te beschouwen.

CKV: [0 of 1] Het effect van CKV1 op cultuurdeelname kan alleen bestudeerd worden in cohort98 en cohort00. Deze variabele [1] geeft aan of een leerling het vak CKV1 of KCV heeft gevolgd (CKV op vmbo is buiten beschouwing gelaten). Een nadere uitsplitsing naar CKV1 en KCV wordt hier niet gemaakt, omdat de verschillende uitwerking van de vakken CKV1 en KCV al aan de orde is geweest in 'Momentopname 2000'. Ook is het hier niet van belang om onderscheid te maken tussen leerlingen die het vak al hebben afgerond en zij die het nog volgen. Ook hieraan is uitgebreid aandacht besteed in 'Momentopname 2000'.

OPLEIDING: [0.00..1.00][Categorieën verschillen per databestand – zie § 3.2] Een standaardbevinding in onderzoek naar cultuurparticipatie is dat een hogere opleiding in het algemeen leidt tot een frequentere deelname aan voornamelijk serieuze cultuuruitingen.

Behalve de opleiding van de jongeren zelf, wordt ook die van de ouders meegenomen omdat deze eveneens van invloed blijkt. Het opleidingsniveau van jongeren is bepaald door het huidige niveau vast te stellen en indien dat ontbreekt door naar het hoogst behaalde niveau te kijken. Voor ouders kijken we alleen naar het hoogst behaalde niveau. Ontbrekende gegevens in cohort00 zijn aangevuld met

informatie uit de eerdere ondervraging in 1998. De opleidingsvariabele is in hoofdstuk 3 ook onderwerp van onderzoek. Daar wordt het opleidingsniveau van ouders en jongeren als afhankelijke variabele gebruikt om te kunnen onderzoeken of allochtone en autochtone jongeren over hetzelfde opleidingsniveau beschikken, en of ze over ouders beschikken met hetzelfde opleidingsniveau. In § 3.2 wordt per databestand uiteengezet welke onderwijsniveaus er worden onderscheiden. In alle databestanden zijn de opleidingscategorieën oplopend.

VROUW: [0 of 1] Uit eerder onderzoek blijkt dat vrouwen [1] cultureel actiever zijn dan mannen (o.a. Ganzeboom e.a. 2001). Omdat ook in eerder onderzoek naar jongeren dergelijke verschillen bleken te bestaan, wordt deze controlevariabele opgenomen.

LEEFTIJD: [Het leeftijdsbereik verschilt per databestand - § 3.1] Omdat de leeftijd van de respondenten met name in AVO99 gespreid is, moeten we hiervoor controleren. Zie § 3.1 voor de leeftijden van de respondenten in de verschillende databronnen.

CULTUURPARTICIPATIE OUDERS: [0.00 .. 1.00] De verwachting is dat jongeren met cultureel actieve ouders zelf ook actief zullen zijn. Het is daarom van belang om in de analyses de mate van cultuurparticipatie van de ouders mee te nemen. In AVO99 en cohort98 zijn de gegevens over cultuurparticipatie van de ouders van hen zelf verkregen. In cohort00 hebben jongeren gerapporteerd over het culturele gedrag van hun ouders. Bij ouders wordt er geen onderscheid gemaakt tussen serieuze en populaire cultuurparticipatie².

URBANISATIE: [0.00 .. 1.00] Grotere gemeenten hebben vanzelfsprekend een groter en breder aanbod van zowel serieuze als ook populaire cultuur. Daardoor is het makkelijker een theater, film, museum etc. te bezoeken als daar de behoefte aan is. Wat betreft AVO99 is deze controlevariabele gebaseerd op het inwonersaantal. Cohort00 heeft een iets preciezere indicator: het aantal culturele instellingen in een gemeente. Voor cohort98 is deze variabele niet beschikbaar.

Interactie-effecten

In de analyses worden zogeheten interactie-effecten opgenomen. Een interactievariabele is een combinatie van twee eigenschappen. In onze analyses in hoofdstuk 4 geven ze aan in hoeverre achtergrondkenmerken (zoals CKV, sekse, opleiding en cultuurparticipatie ouders) voor allochtone en autochtone jongeren een verschillende uitwerking hebben op cultuurdeelname. In hoofdstuk 3 gaan we ook interactie-effecten met betrekking tot het opleidingsniveau na.

ALLOCHTOON * CKV: Dit interactie-effect geeft aan in hoeverre het effect van CKV verschilt tussen allochtone en autochtone jongeren.

ALLOCHTOON * VROUW: Dit interactie-effect geeft aan of sekseverschillen ten aanzien van cultuurdeelname onder allochtonen groter of kleiner zijn dan onder autochtonen.

ALLOCHTOON * CULTUURPARTICIPATIE OUDERS: Culturele reproductie wil zeggen dat ouders hun cultureel gedrag overdragen op hun kinderen. In onderzoek wordt in het algemeen een positief verband gevonden tussen de mate van culturele participatie van ouders en zowel het opleidingsniveau als de mate van culturele participatie van kinderen (o.a. Ganzeboom e.a. 2001).

Cultuurdeelname van de ouders is naast opleidingsniveau de belangrijkste determinant van cultuurparticipatie van jongeren. De vraag is of dit culturele reproductie-effect hetzelfde is voor allochtonen en autochtonen.

ALLOCHTOON * OPLEIDING OUDERS: Zie 'Allochtoon * cultuurparticipatie ouders'.

² Een factoranalyse geeft aan in hoeverre er dimensies bestaan in deze vormen van cultuurparticipatie. Voor jongeren wordt gevonden dat er sprake is van populaire en klassieke cultuur. Een bezoek aan de bioscoop valt voor een jongere in een andere categorie dan een bezoek aan het museum. Voor ouders geldt dit niet. Ouderen blijken een bioscoopbezoek en een bezoek aan het museum beiden als een cultureel uitje te zien. Bij ouders gaat bioscoopbezoek en museumbezoek samen.

In het volgende hoofdstuk worden de achtergrondkenmerken van de jongeren in de drie databronnen toegelicht. Het merendeel van de hierboven besproken variabelen komen daar terug en worden uitvoeriger besproken.

3. Achtergronden van de jongeren

Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven, gebruiken we in dit onderzoek drie verschillende steekproeven jongeren: AVO99, cohort98 en cohort00. Voordat we ons kunnen richten op de vraag of allochtone en autochtone jongeren verschillen in de mate van cultuurparticipatie, is het van belang om voor de verschillende steekproeven na te gaan hoe de groepen zijn samengesteld naar leeftijd, sekse, etniciteit en CKV1 deelname. Ook komt aan de orde of allochtone en autochtone jongeren verschillen in de belangrijkste determinanten van cultuurdeelname, namelijk opleidingsniveau en cultuurdeelname van de ouders.

3.1 Leeftijd, sekse en etniciteit

AVO99

Het AVO99 bevat gegevens van 1636 thuiswonende jongeren tussen 12 en 21 jaar, zie tabel 3.1. In tabel 3.2 valt af te lezen dat de steekproef iets meer jongens (52%) dan meisjes (48%) bevat. De ondergrens wat betreft leeftijd is gekozen omdat dit de gemiddelde leeftijd is waarop jongeren het middelbaar onderwijs instromen.

Tabel 3.1 Leeftijd van de jongeren in AVO99 (N=1636)

Leeftijd	Aantal	Percentage
12	186	11.4
13	205	12.5
14	189	11.6
15	167	10.2
16	165	10.1
17	180	11.0
18	170	10.4
19	140	8.6
20	137	8.4
21	97	5.9
Totaal	1636	100

Tabel 3.2 Man-vrouw-verhouding in AVO99 (N=1636)

Sekse	Aantal	Percentage
Man	854	52.2
Vrouw	782	47.8
Totaal	1636	100

Ongeveer 92% van de jongeren binnen de steekproef is in Nederland geboren en heeft ouders die er beiden zijn geboren (tabel 3.3). Bijna 8% heeft echter een allochtone achtergrond doordat de respondent en/of een van beide ouders geboren zijn in het buitenland en de respondent mogelijk zelf ook. Alhoewel AVO99 een grote groep jongeren omvat, heeft het in vergelijking met cohort98 en cohort00 een kleiner percentage respondenten van allochtone komaf. Onder allochtonen vallen mensen uit Turkije, Marokko, Suriname, Zuid-Europa en een rest-categorie non-OESO³. De grootste onderscheiden groep allochtonen in AVO99 zijn Surinamers (2.8%).

³ Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Hiervan zijn praktisch alle westerse geïndustrialiseerde landen plus Japan, Korea en Mexico lid. Ook Turkije is lid maar respondenten met een Turkse achtergrond worden als allochtoon beschouwd. Niet leden zijn armere landen die niet als een aparte allochtone groep zijn opgenomen. Dit geldt ook voor de overige databronnen.

Opgemerkt dient nog te worden dat het AVO alleen wordt afgenomen als tenminste één persoon uit een huishouden Nederlands spreekt. Dit kan tot een vertekening leiden ten aanzien van de allochtonen binnen de steekproef.

Tabel 3.3 Procentuele distributie van in buitenland geboren in AVO99 (N=1636)

	1/3	2/3	3/3	Percentage	Totaal
Turkije	.4	.4	.3	1.1	18
Marokko	.2	.2	.1	.5	10
Suriname	1.3	.8	.7	2.8	45
Zuid-Europa	.9	-	.1	1.0	16
Non-OESO	1.7	.2	.6	2.5	39
Totaal	4.0	1.9	1.7	7.6	124

Cohort98

Het cohort98 bevat jongeren met een gemiddelde leeftijd van 17 jaar (tabel 3.4). Het aantal jongens en meisjes is ongeveer gelijk verdeeld in de steekproef (tabel 3.5). Cohort98 bevat in totaal een groter percentage allochtonen dan AVO99, namelijk 13%. De indeling van de nationaliteiten is net iets anders. Tot allochtonen worden nu Turken, Marokkanen, Surinamers, respondenten uit overige islamitische landen, Oost-Europeanen en non-OESO landen gerekend. Ook in deze steekproef worden respondenten met een Indische achtergrond en mensen uit OESO-landen beschouwd als Nederlanders. De categorie Zuid-Europa is komen te vervallen (deze landen vallen over het algemeen binnen de categorie OESO-landen).

Tabel 3.4 Leeftijd van de jongeren in cohort98 (N=1089)

Leeftijd	Aantal	Percentage
15	6	.6
16	198	18.2
17	473	43.4
18	314	28.8
19	75	6.9
20	21	1.9
21	2	.2
Totaal	1089	100

Tabel 3.5 Man-vrouw-verhouding in cohort98 (N=1100)

Sekse	Aantal	Percentage
Man	569	51.7
Vrouw	531	48.3
Totaal	1100	100

Tabel 3.6 Procentuele distributie van in buitenland geboren en in cohort98 (N=1098)

	1/3	2/3	3/3	Percentage	Totaal
Turkije	.3	1.9	.6	2.8	31
Marokko	.2	1.7	.5	2.4	25
Suriname ⁴	1.3	.9	.4	2.6	28
Overige islam	.8	.6	.6	2.0	22
Oost-Europa	.5	.2	.2	.9	10
Non-OESO	2.0	1.8	1.1	4.9	52
Totaal	3.7	6.3	3.6	13.6	149

In tegenstelling tot AVO99 zijn in cohort98 jongeren met een Turkse achtergrond het sterkst vertegenwoordigd (2.8%), zie tabel 3.6. Met 4.9% vormen personen uit non-OESO landen de grootste groep allochtonen.

Cohort00

Het cohort00 betreft een steekproef van 1129 jongeren in de leeftijd van 14 tot en met 25 jaar (tabel 3.7). Het aantal mannen en vrouwen is wederom ongeveer gelijk verdeeld, alhoewel ook hier weer een licht overwicht aan mannen is (tabel 3.8).

Tabel 3.7 Leeftijd van de jongeren in cohort00 (N=1107)

Leeftijd	Aantal	Percentage
14	2	.0
15	218	19.7
16	422	38.1
17	322	29.1
18	117	10.6
19	23	2.1
20	2	.0
25	1	.0
Totaal	1107	100

Tabel 3.8 Man-vrouw-verhouding in cohort00 (N=1118)

Sekse	Aantal	Percentage
Man	591	52.9
Vrouw	527	47.1
Totaal	1118	100

Deze laatste steekproef bevat het grootste percentage respondenten van (al dan niet gedeeltelijk) allochtone afkomst, namelijk 16% (dit percentage is hoger omdat er enkele grote steden in de steekproef zitten). Turkse jongeren vormen de grootste groep (tabel 3.9).

Tabel 3.9 Procentuele distributie van in buitenland geboren en in cohort00 (N=1119)

	1/3	2/3	3/3	Percentage	Totaal
Turkije	.5	3.1	.9	4.5	50
Marokko	.4	2.5	1.2	4.1	45

⁴Onder de categorie 'Suriname' vallen eveneens de Antillen, Aruba en de Molukse eilanden. Ouders van respondenten afkomstig uit deze landen blijken wat betreft culturele participatie af te wijken van autochtonen, maar onderling niet te verschillen. Dit geldt ook voor cohort00.

Suriname*	1.2	1.8	.5	3.5	39
Overige islam	.3	.3	.7	1.3	14
Oost-Europa	.2	.3	.5	1.0	11
Non-OESO	.9	.6	1.1	2.6	29
Totaal	2.7	8.4	5.2	16.3	182

* Suriname, Antillen, Aruba en Molukse eilanden.

3.2 Opleiding en CKV1

AVO99

Uit tabel 3.10 valt op te maken hoe de jongeren in de AVO99-steekproef verdeeld zijn over de verschillende opleidingsniveaus. Op basis van de AVO99-gegevens kan geen onderscheid naar niveau gemaakt worden tussen de eerste leerjaren in het voortgezet onderwijs. In de vragenlijst van het landelijk representatieve onderzoek worden de onderwijsniveaus in de eerste jaren niet onderscheiden. Het gevolg is dat mavo-, havo- en vwo-leerlingen binnen één categorie vallen. In de latere jaren van de scholing worden deze opleidingsniveaus wel weer ontrafeld. Het opleidingsniveau voor de jongeren is bepaald door te vragen naar het huidige niveau dat men volgt en als geen onderwijs meer werd bezocht naar het hoogst voltooide niveau.

Tabel 3.10 Opleidingsniveau van de jongeren in AVO99 (N=1602)

Opl. niveau	Aantal	Percentage
geen/basis/lo	165	10.3
*		
leerjr 1-3	539	33.6
lbo leerjr 4	143	8.9
mavo leerjr 4	104	6.5
Mbo	286	17.9
havo/vwo 4-6	206	12.9
hbo/wo	159	9.9
Totaal	1602	100

* Onder deze categorie is ook het speciaal onderwijs geschaard.

Het aantal leerlingen blijkt in de steekproef ongeveer gelijk verdeeld over de opleidingsniveaus. De 'categorie 1-3' komt in aantal weliswaar boven de rest uit, maar dat komt doordat, zoals boven vermeld, meerdere niveaus opgeteld zijn. Enkel de categorie 'hbo/wo' is gezien de combinatie van de twee niveaus klein te noemen. Een verklaring hiervoor is dat het AVO een steekproef huishoudens betreft, die zich richt op thuiswonende kinderen tussen 12 en 21 jaar. Veel studenten hbo/wo gaan buitenshuis wonen bij aanvang van hun studie.

Cohort98

Tabel 3.11 Opleidingsniveau van de jongeren in cohort98 (N=1098)

Opl. niveau	Aantal	Percentage
ivbo/vbo/vmb	60	5.5
o		
Mavo	35	3.2
Mbo	346	31.5
Havo	171	15.6
Hbo	157	14.3

Vwo	231	21.0
gymnasium	98	8.9
Totaal	1098	100

Alle onderwijsniveaus in cohort98 lijken goed vertegenwoordigd (tabel 3.11). De lagere categorieën (ivbo/vbo/vmbo en mavo) zijn dit weliswaar in mindere mate, maar zeker nog ruim genoeg ter vergelijking met de andere niveaus. Alhoewel de eerste ondervraging van cohort98 er niet op was gericht om de effecten van het vak CKV1 te meten, blijkt bij herondervraging een redelijk aantal leerlingen volgens eigen zeggen het vak te hebben gevolgd (tabel 3.12).

Tabel 3.12 CKV-deelname van de jongeren in cohort98 (N=973)

Deelname	Aantal	Percentage
Nee	598	61.5
Ja	375	38.5
Totaal	973	100

Cohort00

Het onderzoek naar cohort00 is speciaal opgezet om de effecten van het vak CKV1 te bestuderen. De hogere onderwijsniveaus zijn het sterkst vertegenwoordigd (tabel 3.13).

Tabel 3.13 Opleidingsniveau van de jongeren in cohort00 (N=1124)

Opl. niveau	Aantal	Percentage
ivbo-ivvoo-vbo-vmbo	152	13.5
Mavo	88	7.8
Havo	410	36.5
atheneum-vwo	361	32.1
gymnasium	113	10.1
Totaal	1124	100

Uit tabel 3.14 valt af te lezen welk aandeel jongeren het vak CKV1 heeft gevolgd (hieronder vallen wederom de vakken CKV in vmbo, CKV1 en KCV). Vergeleken met cohort98 zijn de verhoudingen omgekeerd. Een meerderheid heeft CKV1 gevolgd.

Tabel 3.14 CKV-deelname van de jongeren in cohort00 (N=1129)

Deelname	Aantal	Percentage
Nee	569	50.4
Ja	560	49.6
Totaal	1129	100

3.3 Verschillen in opleidingsniveau tussen allochtone en autochtone jongeren

In deze paragraaf gaan we bij elk van de drie databronnen nader in op mogelijke verschillen in opleidingsniveau van allochtone en autochtone jongeren. We kijken daarbij eerst naar de absolute verschillen en vervolgens naar verschillen als rekening wordt gehouden met andere variabelen.

AVO99

In de landelijk representatieve data van AVO99 blijken jongeren van allochtone komaf in model A (tabel 3.15) niet beter of slechter opgeleid te zijn dan autochtone jongeren. Onder de coëfficiënt staat de zogenoemde T-waarde gegeven. Wanneer deze de waarde +/-1.6 of hoger/lager aanneemt, is een effect van een variabele significant te noemen⁵. Dit betekent dat de kans dat de gevonden invloed op toeval berust, zeer klein is. Model A geeft echter het bruto-effect weer van de variabele 'allochtoon'. Dit houdt in dat het absolute verschil wordt weergegeven zonder dat er rekening gehouden is met andere mogelijke invloeden (behalve dan in onze modellen de variabele 'vrouw', die in dit geval aangeeft dat meisjes hoger opgeleid zijn dan jongens). Wanneer met andere invloeden rekening wordt gehouden spreekt men van het netto-effect van de variabele 'allochtoon' dat overblijft. Het bruto-effect voor allochtonen in model A duidt aan dat allochtonen geen lager opleidingsniveau hebben dan autochtonen.

In model B wordt rekening gehouden met mogelijke invloeden van leeftijd, het opleidingsniveau en de cultuurdeelname van de ouders. Het opleidingsniveau van de ouders wordt opgenomen omdat verwacht wordt dat de kinderen van ouders met hogere opleidingen zelf ook een hoger opleidingsniveau behalen. Daarnaast wordt er rekening gehouden met de mate van culturele participatie van de ouders. Bourdieu (1977) stelt dat cultureel kapitaal van ouders met name de reproductie van opleidingsstatus grotendeels bepaalt. Deze zogenaamde 'culturele reproductietheorie' voorspelt dat cultureel actieve ouders dit doorgeven aan hun kinderen (Bourdieu 1977). Met die extra culturele kennis hebben kinderen uit cultureel actieve gezinnen een voorsprong op school. Uit model B blijkt dat allochtone jongeren geen onderwijsachterstand hebben ten opzichte van autochtone jongeren wanneer het effect van de achtergrondvariabelen wordt uitgeschakeld. Sterker nog, wanneer allochtone en autochtone jongeren met dezelfde achtergrond met elkaar vergeleken worden, zijn allochtone jongeren zelfs iets hoger opgeleid. Van grote invloed op het opleidingsniveau van de jongeren blijkt naast de leeftijd het opleidingsniveau van hun ouders te zijn. Kinderen van hoger opgeleide ouders behalen zelf ook een hoger opleidingsniveau. Ook de culturele activiteit van de ouders speelt een rol. Verder blijken meisjes hoger opgeleid dan jongens.

In model C zijn naast de bovengenoemde variabelen ook de interactievariabelen opgenomen. Deze laten zien dat het effect van de opleiding van ouders niet verschilt voor allochtone en autochtone jongeren. Met de interactievariabele 'allochtoon*cultuurparticipatie ouders' is het mogelijk om te bekijken of het proces van reproductie ook plaats heeft bij kinderen met een allochtone achtergrond. Het culturele reproductie-effect verschilt tussen allochtone en autochtone jongeren. Autochtone jongeren met cultureel actieve ouders volgen een hoger opleidingsniveau. Allochtone jongeren met ouders die cultureel actief zijn, hebben daar echter geen profijt van.

⁵ Er vindt in zekere zin een eenzijdige toets plaats. We hebben dan wel niet expliciet hypothesen opgesteld maar verwachten wel een effect. In een zo'n geval ligt het significantieniveau niet op 2.0 maar 1.6. Wanneer dit criterium gebruikt wordt is een effect dus wel significant.

Tabel 3.15 Effecten van sociale achtergrond op het behaald opleidingsniveau van jongeren in AVO99 (N=1596). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)	(C)	(D)
Constante	.482 (50.4)	.328 (17.4)	.320 (16.7)	.327 (17.3)
Vrouw	.042 (3.1)	.046 (3.5)	.046 (3.6)	.045 (3.5)
Allochtoon	.016 (.4)	.089 (2.2)	.209 (3.3)	
Turkije				.195 (2.2)
Marokko				-.017 (-.1)
Suriname				.115 (1.8)
Zuid-Europa				.263 (1.6)
Non-OESO				-.019 (-.3)
Leeftijd		.000 (.3)	.000 (-.0)	.000 (.2)
Opl ouders		.231 (9.8)	.291 (9.6)	.233 (9.8)
Cult ouders		.069 (2.7)	.079 (3.0)	.070 (2.7)
Allo*opl ouders			-.071 (-.5)	
Allo*cult ouders			-.315 (-1.8)	
Adj. R2	0.5%	9.5%	9.7%	9.6%

Noot: Wanneer we de groep allochtonen in AVO99 opsplitsen in drie aparte variabelen (1/3, 2/3 en 3/3) en voor elke afzonderlijke groep nagaan of zij verschillen van autochtonen, blijken alleen allochtone jongeren die 3/3 allochtoon zijn na controle hoger opgeleid dan autochtone jongeren met eenzelfde achtergrond. Dit komt doordat de ouders van deze groep allochtone jongeren extreem laag zijn opgeleid.

Model D van tabel 3.15 is hetzelfde als model B, maar hierin worden de als allochtoon onderscheiden nationaliteiten opgesplitst. De door het model verklaarde variantie (Adj. R2, onderste regel) stijgt licht ten opzichte van model B. Turkse, Surinaamse en Zuid- Europese jongeren zijn hoger opgeleid dan andere jongeren.

Cohort98

Tabel 3.16 Effecten van sociale achtergrond op het behaald opleidingsniveau van jongeren in cohort98 (N=851). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)	(C)	(D)	
Constante	.549 (44.2)	.360 (12.4)	.339 (11.4)	.361 (12.5)	Noot: Wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken , blijken alleen jongeren die 1/3 allochtoon zijn lager opgeleid dan autochtone jongeren.
Vrouw	.027 (1.4)	.025 (1.5)	.022 (1.4)	.028 (1.7)	
Allochtoon	-.162 (-4.2)	-.077 (-2.2)	.051 (.9)		
Turkije				-.033 (-.5)	
Marokko				-.225 (-2.8)	In de data van cohort98 blijkt dat allochtonen zonder dat rekening wordt gehouden met
Suriname				-.089 (-1.1)	overige invloeden lager zijn opgeleid dan autochtonen. In
Overig islam				-.126 (-1.3)	technische termen: het 'bruto'-effect voor
Oost-Europa				-.377 (-2.5)	'allochtonie' in tabel 3.16, model A is significant negatief.
Non-OESO				.067 (1.0)	Tussen jongens en meisjes blijken hier geen opleidingsverschillen te bestaan. Wanneer in model B constant wordt gehouden voor de
Leeftijd		-.006 (-.7)	-.005 (-.5)	-.007 (-.8)	achtergrondvariabele n, blijken er nog steeds geringe verschillen in
Opl ouders		.323 (11.6)	.339 (11.5)	.321 (11.4)	opleidingsniveau te bestaan tussen allochtone en autochtone jongeren. Verder blijkt dat jongeren met hoger opgeleide ouders zelf ook hoger opgeleid zijn. Ook de culturele activiteit van de ouders speelt hier een kleine rol. In model C zijn interactie-effecten opgenomen. Beide zijn weliswaar negatief, maar niet significant. Dat jongeren met hoger opgeleide ouders zelf ook hoger opgeleid zijn, geldt dus in dezelfde mate voor allochtone jongeren. Ook wat betreft het effect van cultureel actieve ouders blijken er geen verschillen te bestaan tussen allochtone en autochtone jongeren.
Cult ouders		.072 (2.2)	.091 (2.7)	.073 (2.2)	
Allo*opl ouders			-.162 (-1.3)		
Allo*cult ouders			-.247 (-1.5)		
Adj. R2	2.0%	20.8%	21.4%	21.3%	

Uit het vierde model (D) blijkt dat tussen de verschillende nationaliteiten enige verschillen bestaan. Marokkaanse en Oost-Europese jongeren blijken lager opgeleid te zijn dan andere jongeren.

Cohort00

Allochtone jongeren in cohort00 (tabel 3.17) bereiken een lager opleidingsniveau dan autochtone jongeren. Het gaat hier om het 'bruto'-effect, waarbij geen rekening gehouden is met (verschillen in) sociale achtergrond. Ook wanneer rekening gehouden wordt met de sociale achtergrond in model B, blijkt er een opleidingsachterstand te bestaan onder allochtone jongeren. Van de achtergrondkenmerken

blijkt naast leeftijd het ouderlijk opleidingsniveau van aanzienlijk belang. Het culturele reproductie-effect, de invloed van de cultuurparticipatie van de ouders, blijkt in dit geval niet op te gaan. Meisjes blijken in de modellen van cohort00 een hoger opleidingsniveau te behalen dan jongens. Dat jongeren met hoger opgeleide ouders zelf ook een hoger opleidingsniveau bereiken, gaat echter in mindere mate op voor allochtone jongeren met hoog opgeleide ouders (model C). De onderscheiden nationaliteiten blijken ten slotte niet van elkaar te verschillen (model D).

Tabel 3.17 Effecten van sociale achtergrond op het behaald opleidingsniveau van jongeren in cohort00 (N=1001). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)	(C)	(D)	
Constante	.518 (41.9)	.252 (11.5)	.232 (10.2)	.250 (11.3)	Noot: Wanneer we de effecten voor de verschillende groepen allochtonen (1/3, 2/3 en 3/3) in cohort00 bekijken, blijkt dat wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken 2/3 en 3/3 allochtone jongeren lager zijn opgeleid dan autochtone jongeren. Allochtone jongeren die evenals hun ouders ook in het buitenland zijn geboren, behalen het laagste onderwijsniveau.
Vrouw	.037 (2.1)	.046 (2.9)	.046 (3.0)	.046 (3.0)	
Allochtoon	-.107 (-3.4)	-.097 (-3.3)	.029 (.6)		
Turkije				-.046 (-2.5)	
Marokko				-.019 (-1.0)	
Suriname				-.079 (-1.2)	
Overig islam				-.130 (-1.5)	
Oost-Europa				-.041 (-1.1)	
Non-OESO				-.024 (-1.1)	
Leeftijd		.105 (12.5)	.105 (12.6)	.105 (12.4)	
Opl ouders		.193 (7.4)	.223 (7.5)	.192 (7.3)	
Cult ouders		.045 (1.5)	.053 (1.8)	.049 (1.6)	
Allo*opl ouders			-.220 (-2.5)		
Allo*cult ouders			-.137 (-1.2)		
Adj. R2	1.5%	21.9%	22.3%	21.5%	

3.4 Verschillen in ouderlijke kenmerken tussen allochtone en autochtone jongeren

Zoals reeds werd beargumenteerd in § 1.2 is het van belang om te bekijken of de belangrijkste determinanten van cultuurdeelname onder jongeren wel gelijk verdeeld zijn. Behalve het hiervoor behandelde eigen opleidingsniveau van de jongeren, blijkt tevens het opleidingsniveau en de culturele participatie van de ouders een belangrijke rol te spelen. In het volgende bekijken we voor de drie databestanden of ouders van allochtone en autochtone jongeren verschillen in het behaalde opleidingsniveau en in de mate waarin zij cultureel actief zijn.

AVO99

Model A van tabel 3.18 laat zien dat ouders van allochtone jongeren een opleidingsachterstand hebben ten opzichte van autochtone ouders. In model B zijn de afzonderlijke nationaliteiten opgenomen. Daaruit blijkt dat Turkse, Marokkaanse en Surinaamse ouders lager zijn opgeleid dan autochtone ouders. Zuid-

Europeanen en personen uit andere dan westerse landen verschillen niet in opleidingsniveau van autochtonen.

Tabel 3.18 Effecten van etniciteit op het behaald opleidingsniveau van ouders in AVO99 (N=1628). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)
Constante	.495 (62.2)	.494 (62.5)
Allochtoon	-.241 (-5.2)	
Turkije		-.541 (-5.1)
Marokko		-.335 (-2.2)
Suriname		-.220 (-3.0)
Zuid-Europa		-.149 (-.8)
Non-OESO		-.054 (-.6)
Adj. R2	1.6%	2.1%

Tabel 3.19 Effecten van etniciteit en opleidingsniveau op de mate van cultuurparticipatie van ouders in AVO99 (N=1628). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)	(C)
Constante	.511 (70.2)	.298 (25.2)	.301 (25.4)
Allochtoon	-.248 (-5.8)	-.1445 (-3.8)	
Turkije			-.292 (-3.4)
Marokko			-.365 (-3.0)
Suriname			-.089 (-1.5)
Zuid-Europa			-.210 (-1.4)
Non-OESO			-.045 (-.6)
Opl ouders		.429 (21.4)	.425 (21.1)
Adj. R2	2.1%	23.5%	23.7%

Zonder rekening te houden met andere invloeden, blijken allochtone ouders in model A van tabel 3.19 ook significant minder cultureel actief te zijn. Uit model B blijkt dat ook wanneer allochtone ouders

hetzelfde opleidingsniveau hebben als autochtone ouders, ze significant minder cultureel actief zijn. Wanneer in model C de coëfficiënten voor de verschillende nationaliteiten apart worden geschat, blijken Turkse en Marokkaanse ouders minder aan cultuur deel te nemen. De overige nationaliteiten verschillen niet significant van autochtonen.

Cohort98

Uit tabel 3.20 blijkt dat ook in cohort98 allochtone ouders vergeleken met autochtone ouders een significant lagere opleiding hebben (model A). Verder laat tabel 3.20 zien dat met name Surinamers, Marokkanen maar vooral Turken een lager opleidingsniveau hebben. Oost-Europese ouders, ouders uit non-OESO landen en andere islamitische landen dan Turkije en Marokko blijken geen opleidingsachterstand te hebben ten opzichte van autochtonen.

Tabel 3.20 Effecten van etniciteit op het behaald opleidingsniveau van ouders in cohort98 (N=852). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)
Constante	.516 (47.6)	.514 (49.9)
Allochtoon	-.209 (-4.4)	
Turkije		-.538 (-5.9)
Marokko		-.340 (-3.1)
Suriname		-.276 (-2.5)
Overig islam		.089 (.7)
Oost-Europa		.298 (1.4)
Non-OESO		.058 (.6)
Adj. R2	2.1%	5.8%

Tabel 3.21 Effecten van etniciteit en opleidingsniveau op de mate van cultuurparticipatie van ouders in cohort98 (N=852). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)	(C)
Constante	.519 (55.9)	.321 (20.2)	.319 (20.0)
Allochtoon	-.213 (-5.2)	-.133 (-3.6)	
Turkije			-.114 (-1.6)
Marokko			-.118 (-1.4)
Suriname			-.144 (-1.7)
Overig islam			-.231

Verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren

			(-2.2)
Oost-Europa			.098
			(.6)
Non-OESO			-.055
			(-.8)
Opl ouders	.384		.385
	(14.6)		(14.3)
Adj. R2	3.0%	22.4%	22.3%

Allochtone ouders hebben niet alleen een opleidingsachterstand, ze blijken ook (significant) minder aan culturele uitingen deel te nemen in vergelijking met autochtone ouders (tabel 3.21, model A).

Ook wanneer in model B rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau van de ouders, blijft de achterstand in cultuurparticipatie onder allochtone ouders bestaan. Model C maakt duidelijk dat zich geen verschillen voordoen tussen verschillende nationaliteiten.

Cohort00

Ook op basis van cohort00 (tabel 3.22) moet geconcludeerd worden dat allochtone ouders een opleidingsachterstand hebben ten opzichte van autochtone ouders. Wanneer in model B de nationaliteiten worden opgesplitst, komt duidelijk naar voren dat met name Turkse en Marokkaanse ouders een opleidingsachterstand vertonen.

Tabel 3.22 Effecten van etniciteit op het behaald opleidingsniveau van ouders in cohort00 (N=1020). Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)
Constante	.520	.520
	(47.3)	(48.0)
Allochtoon	-.188	
	(-5.2)	
Turkije		-.122
		(-5.3)
Marokko		-.121
		(-5.3)
Suriname		-.062
		(-.7)
Overig islam		.134
		(1.2)
Oost-Europa		-.030
		(-.6)
Non-OESO		-.011
		(-.4)
Adj. R2	2.5%	4.8%

Allochtonen participeren significant minder in cultuur (tabel 3.23). Wanneer in model B rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau, blijven allochtone ouders een achterstand vertonen in de mate waarin zij deelnemen aan culturele uitingen. Ook wanneer de effecten in model C voor alle onderscheiden nationaliteiten afzonderlijk worden geschat, blijft deze conclusie gelden. Ouders van

Surinaamse, Oost-Europese, Turkse en Marokkaanse respondenten en van respondenten met een andere islamitische achtergrond of afkomstig uit een non-OESO land, doen minder aan cultuur dan de ouders van autochtonen.

Tabel 3.23 Effecten van etniciteit en opleidingsniveau op de mate van cultuurparticipatie van ouders in cohort00 (N= 1001). Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	(A)	(B)	(C)
Constante	.536 (58.8)	.372 (24.0)	.369 (23.6)
Allochtoon	-.305 (-9.8)	-.246 (-8.4)	
Turkije			-.039 (-2.1)
Marokko			-.101 (-5.5)
Suriname			-.285 (-4.1)
Overig islam			-.333 (-3.8)
Oost-Europa			-.010 (-2.5)
Non-OESO			-.080 (-3.5)
Opl ouders		.315 (12.6)	.320 (12.6)
Adj. R2	8.6%	21.1%	21.1%

3.5 Conclusies

Allochtone jongeren hebben in twee van de drie geanalyseerde bestanden (de bestanden van het CKV1-Volgproject) een opleidingsachterstand ten opzichte van autochtone jongeren. Dit verschil wordt deels verklaard door verschillen in opleidingsniveau en cultuurdeelname van de ouders, maar niet volledig. De gegevens van de AVO99 laten geen opleidingsverschillen zien tussen allochtone en autochtone jongeren.

Uit AVO99 blijkt dat de culturele reproductiefunctie in allochtone gezinnen minder goed werkt. Waar autochtone jongeren met cultureel actieve ouders een hoger opleidingsniveau behalen, geldt dit in mindere mate voor allochtone jongeren. Dit effect van de culturele activiteit van de ouders wordt niet teruggevonden op basis van de CKV1-Volgproject-gegevens. In cohort00 wordt wel gevonden dat allochtone jongeren minder dan autochtone jongeren profiteren van hoger opgeleide ouders. Op basis van twee bestanden kan met betrekking tot de opleiding worden samengevat dat de culturele reproductie (via het opleidingsniveau óf via de cultuurdeelname van de ouders) in allochtone gezinnen minder soepel lijkt te verlopen.

Allochtone ouders zijn minder hoog opgeleid dan autochtone ouders. Dit geldt met name voor Turkse en Marokkaanse ouders. Verder nemen allochtone ouders minder aan cultuur deel dan autochtone ouders. Dit wordt voor een deel verklaard door hun lagere opleidingsniveau, maar niet volledig.

4. Cultuurparticipatie onder allochtone en autochtone jongeren

In dit hoofdstuk gaan we na of allochtone en autochtone jongeren verschillen in hun mate van cultuurdeelname en proberen we te achterhalen welke factoren bepalend zijn voor het bezoekgedrag van jongeren. In eerste aanleg bekijken we of de jongeren verschillen in de mate van participatie in de serieuze en populaire kunsten. Daarna wordt onderzocht wat de mate van complexiteit bepaalt van het museum, de theatervoorstelling of de film die een jongere bezoekt.

4.1 Determinanten van deelname aan serieuze en populaire kunsten

In deze paragraaf zal allereerst per gegevensbestand een korte beschrijving worden gegeven van de culturele participatie in de serieuze en populaire kunsten door jongeren.

AVO99

Tabel 4.1 Cultureel uitgaansgedrag per jaar van alle jongeren in AVO99 tussen 12–21 jaar (N=1636)

	0x	<1x	1x	2-3x	4-11x	>12x
Toneel	82.3	4.9	5.5	5.6	1.4	.3
Cabaret	90.0	3.1	3.6	2.7	.5	.1
Klassiek concert	93.4	1.6	1.9	1.7	1.0	.4
Ballet	96.7	1.2	1.4	.5	.1	.1
Museum	62.5	7.4	12.4	14.7	2.5	.5
Pop/jazz/musical	62.9	6.3	14.0	12.2	3.3	1.3
Bioscoop	16.9	2.6	7.2	30.3	32.0	10.9
Dance	71.6	1.9	3.6	9.0	6.5	7.3

Uit de landelijke gegevens, de AVO99-data zoals weergegeven in tabel 4.1, blijkt dat aanzienlijke percentages jongeren jaarlijks geen enkele serieuze kunstuiting bezoeken. Grofweg 90% had het jaar voorafgaand aan de enquête geen toneelvoorstelling, cabaretvoorstelling, klassiek concert of balletvoorstelling bezocht. De enige serieuze cultuurvorm waar jongeren in iets grotere mate naartoe gaan is het museum. Vergeleken met de overige serieuze kunstvormen (behalve dan het museum) gaan er nog relatief veel jongeren naar het toneel. Bijna 6% van de jongeren bezoekt eenmaal per jaar een toneelvoorstelling, eenzelfde percentage zegt dat twee tot drie keer per jaar te doen. Voor bijna 5% geldt dat ze slechts eens in de twee of drie jaar toneel bezoeken.

Wanneer we kijken naar de percentages jongeren die deelnemen aan populaire kunsten, valt onmiddellijk op dat het bijna uitzonderlijk is als iemand niet de bioscoop heeft bezocht. Ongeveer 83% van de jongeren is één of meer keer naar een filmvoorstelling geweest. Ongeveer 28% bezocht dance-evenementen en 37% heeft een pop- of jazzconcert of musical bezocht. Popconcerten worden met andere woorden ongeveer even vaak bezocht als het museum. De procentuele verdelingen over deze twee kunstvormen zijn ongeveer gelijk. Het bezoek aan de populaire kunstuitingen (behalve bioscoopbezoek) is waarschijnlijk niet zo hoog omdat we slechts jongeren tot 21 jaar onderzoeken.

Noot: De verschillende groepen allochtone jongeren (1/3, 2/3 en 3/3) in AVO99 blijken, ook wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken, alle drie afzonderlijk niet van autochtone jongeren te verschillen. Zowel jongeren die 1/3, 2/3 of zelfs volledig allochtoon zijn, doen even veel aan serieuze en populaire cultuur

Tabel 4.2 Cultuurparticipatie naar etniciteit en sociale achtergrond voor AVO99 (N=1596) waarbij onderscheid wordt gemaakt naar serieuze en populaire cultuur. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Klassieke cultuur				Populaire cultuur			
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)
Constante	.482 (49.1)	.309 (14.2)	.313 (14.3)	.309 (14.2)	.467 (46.6)	.187 (8.1)	.190 (8.2)	.186 (8.1)
Vrouw	.042 (3.0)	.035 (2.8)	.031 (2.3)	.035 (2.8)	.071 (5.0)	.063 (4.7)	.066 (4.7)	.064 (4.7)
Allo	-.035 (-.8)	.016 (.4)	-.041 (-.6)		-.026 (-.6)	.022 (.5)	-.046 (-.6)	
Turkije				.030 (.3)				-.252 (-2.7)
Marokko				.088 (.7)				.251 (1.9)
Suriname				.049 (.8)				.036 (.6)
Zuid-Europa				.017 (.1)				.221 (1.3)
Non-OESO				-.060 (-.8)				.058 (.8)
Leeftijd		-.020 (-8.7)	-.020 (-8.7)	-.020 (-8.7)		.020 (8.2)	.020 (8.2)	.020 (8.2)
Opl kind		.150 (6.2)	.150 (6.1)	.150 (6.1)		.110 (4.2)	.113 (4.4)	.113 (4.4)
Opl ouders		.091 (3.8)	.085 (3.4)	.092 (3.8)		-.037 (-1.5)	-.046 (-1.8)	-.042 (-1.7)
Cult part ouders		.240 (9.5)	.243 (9.3)	.242 (9.5)		.261 (9.7)	.255 (9.2)	.259 (9.6)
Urbanisatie		.029 (1.5)	.030 (1.5)	.029 (1.5)		.065 (3.1)	.068 (3.3)	.070 (3.4)
Allo*vrouw			.110 (1.4)				-.070 (-.9)	
Allo*cult oud			-.103 (-.6)				.188 (1.0)	
Allo*opl oud			.128 (1.0)				.139 (1.0)	
Adj. R2	0.5%	18.6%	18.6%	18.4%	1.4%	13.3%	13.4%	13.8%

als autochtone jongeren met een soortgelijke achtergrond.

Uit model A van de analyse van *serieuze cultuur* (tabel 4.2) blijkt dat allochtone jongeren niet meer of minder aan serieuze cultuuruitingen deelnemen dan autochtone jongeren. Zonder dat nog rekening wordt gehouden met andere invloeden, blijkt op basis van AVO99 dat allochtonen niet wezenlijk van autochtonen verschillen wat betreft serieuze cultureel uitgaansgedrag.

Wanneer in model B rekening wordt gehouden met de achtergrondkenmerken, blijkt nog steeds dat allochtone jongeren in hun serieuze culturele participatie niet verschillen van autochtone jongeren. Hoger opgeleide jongeren blijken vaker deel te nemen aan serieuze cultuuruitingen. Wanneer ouders hoger zijn opgeleid is dit eveneens een stimulans voor de mate van participatie in serieuze cultuur. Ook het

culturele reproductie-effect wordt op basis van AVO99 gevonden. Naarmate ouders cultureel actiever zijn nemen jongeren meer deel aan serieuze kunst. Verder blijkt er geen effect uit te gaan van de grootte van een woonplaats. De verwachting dat meer aanbod leidt tot meer afname, blijkt hier niet op te gaan. Ten slotte kan uit model B worden opgemaakt dat jongere kinderen significant vaker deelnemen aan serieuze cultuuruitingen dan ouderen in de leeftijdsgroep 12- tot 21-jarigen.

Model C laat zien dat het effect van opleiding en cultuurparticipatie van de ouders op deelname aan traditionele cultuur niet verschilt voor allochtone jongeren. Over het algemeen blijken meisjes vaker in serieuze cultuur te participeren dan jongens. Allochtone meisjes verschillen niet in de mate van cultuurdeelname van autochtone meisjes.

Model D wijst ten slotte uit dat er geen verschillen zijn tussen groepen allochtone jongeren. Met andere woorden: geen van de verschillende groepen allochtone jongeren lijkt te verschillen van autochtone jongeren.

De analyses met betrekking tot *populaire cultuurparticipatie* op basis van AVO99 tonen ongeveer hetzelfde beeld als de analyses voor serieuze cultuurdeelname. Model E toont aan dat allochtone jongeren - zonder rekening te houden met overige invloeden – niet verschillen van autochtone jongeren wat betreft de mate van populaire cultuurparticipatie. Wanneer in model F rekening wordt gehouden met de achtergrondkenmerken in het model, blijft de conclusie ongewijzigd. Uit model F kan verder worden opgemaakt dat hoger opgeleide jongeren meer actief zijn in populaire cultuuruitingen. Het opleidingsniveau van de ouders doet er daarentegen niet toe. Cultureel actieve ouders hebben niet alleen een positieve invloed op de mate waarin jongeren in serieuze cultuur participeren, jongeren nemen dan ook actiever deel aan populaire kunstuitingen. In tegenstelling tot de resultaten met betrekking tot serieuze cultuur, blijkt de populaire cultuurparticipatie juist toe te nemen met leeftijd. De urbanisatiemaat is een indicator voor de mate van aanbod in een woonplaats. Een groter aanbod leidt in het geval van populaire cultuurdeelname wel tot een stijging van de frequentie waarin men deelneemt. Tot slot blijken meisjes actiever dan jongens in de deelname aan populaire cultuur. Allochtone meisjes verschillen daarin niet van autochtone meisjes.

Model G laat zien dat opleiding en de cultuurdeelname van de ouders hetzelfde effect hebben op allochtone en autochtone jongeren. Uit model H blijkt dat groepen allochtone jongeren onderling enigszins verschillen van autochtone jongeren met betrekking tot populaire cultuurparticipatie. Turkse jongeren blijken minder vaak deel te nemen aan populaire kunstuitingen dan autochtone jongeren en Marokkaanse jongeren juist meer.

Cohort98

De jongeren in cohort98 bezoeken weinig klassieke concerten en balletvoorstellingen, maar gaan wel vaker naar toneel en cabaret dan de jongeren in AVO99. Het toneel werd door 32% van de jongeren bezocht: 13% ging één maal en 11% twee tot drie keer. Voor het cabaretbezoek zijn deze percentages respectievelijk 20, 10 en 5%. Het museum werd weer het meest bezocht. Ongeveer 17% ging één keer en 20% ging twee tot drie keer naar het museum.

Tabel 4.3 Cultureel uitgaansgedrag per jaar van alle jongeren in cohort98 tussen 15–21 jaar (N=1100)

	0x	<1x	1x	2-3x	4-11x	>12x
Toneel	68.3	6.0	12.5	11.3	1.7	.3
Cabaret	79.6	4.6	9.7	5.0	1.0	-
Klassiek concert	90.6	2.7	3.9	1.9	.6	.3
Ballet	91.0	2.8	4.8	1.0	.3	.1
Museum	48.7	9.8	16.7	19.3	4.8	.7
Pop/jazz/music al	55.4	7.9	17.7	14.9	3.3	.8
Bioscoop	7.2	4.2	6.2	26.4	41.9	14.0
Dance	58.1	4.3	11.3	13.8	6.9	5.4
Manifestatie	64.4	6.1	22.8	6.2	.5	.2

Ten opzichte van AVO99 gaan nu nog meer leerlingen naar de bioscoop. Slechts 7% gaat niet. Waarschijnlijk ligt de oorzaak van een hoger aantal bezoeken aan dance-evenementen aan een grote vertegenwoordiging van 17- en 18-jarigen in de steekproef. Met 42% gaan er in cohort98 ongeveer 13% meer jongeren dan in AVO99 naar dergelijke groot opgezette feesten. Ook pop- en jazzconcerten en musicals worden meer bezocht. Het bezoek aan jeugdmanifestaties kan niet vergeleken worden aangezien naar een dergelijke activiteit niet gevraagd is in AVO99. De bioscoop is het populairst onder jongeren en de tweede meest bezochte cultuurvorm is het museum. Daarna volgen de overige populaire cultuurvormen en ten slotte de meer traditionele vormen zoals cabaret en ballet.

Noot: Wanneer in cohort98 onderscheid wordt gemaakt naar jongeren die 1/3, 2/3 of 3/3 allochtoon zijn, blijkt dat er – wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken – tussen deze afzonderlijke groepen en autochtonen geen verschillen bestaan in de mate van serieuze en populaire cultuurparticipatie.

Model A (tabel 4.4) laat zien dat indien geen rekening gehouden wordt met achtergrondkenmerken, allochtone jongeren minder deelnemen aan *serieuze* kunstuitingen dan autochtone jongeren. In technische termen: model A toont een negatief bruto-effect van de variabele 'allochtonie'. Wanneer echter enkele achtergrondkenmerken als controlevariabelen in het model B worden opgenomen, blijken allochtone jongeren niet van autochtone jongeren te verschillen in de mate waarin zij deelnemen aan serieuze cultuur.

Opleidingsniveau speelt opnieuw een belangrijke rol in de mate waarin jongeren actief zijn. Daarnaast blijkt deelname aan het vak CKV een positief effect te hebben op de frequentie waarmee jongeren in

Tabel 4.4 Cultuurparticipatie naar etniciteit, CKV-deelname en sociale achtergrond voor cohort98 (N=763) waarbij onderscheid wordt gemaakt naar serieuze en populaire cultuur. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Klassieke cultuur				Populaire cultuur			
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)
Constante	.476 (35.7)	.102 (3.1)	.101 (3.0)	.097 (3.0)	.479 (34.9)	.402 (10.0)	.412 (10.1)	.407 (10.1)
Vrouw	.072 (3.6)	.058 (3.5)	.057 (3.2)	.056 (3.3)	.055 (2.6)	.052 (2.5)	.068 (3.1)	.056 (2.7)
Allo	-.121 (-2.8)	-.004 (-.1)	-.002 (-.0)		-.062 (-1.4)	-.034 (-.8)	-.024 (-.3)	
Turkije				.034 (.5)				-.221 (-2.6)
Marokko				.084 (1.0)				-.076 (-.7)
Suriname				-.030 (-.4)				.018 (.2)
Overig islam				-.025 (-.2)				.144 (1.1)
Oost-Europa				-.126 (-.8)				.214 (1.1)
Non-OESO				-.000 (-.0)				-.068 (-.8)
Leeftijd		.010 (1.0)	.010 (1.1)	.010 (1.0)		.007 (.6)	.004 (.4)	.008 (.7)
Opl kind		.296 (8.0)	.294 (7.9)	.298 (8.0)		-.064 (-1.4)	-.064 (-1.4)	-.063 (-1.4)
CKV		.168 (8.7)	.166 (8.3)	.167 (8.6)		.019 (.8)	.013 (.5)	.022 (.9)
Opl ouders		.049 (1.6)	.055 (1.7)	.054 (1.8)		.004 (.1)	-.015 (-.4)	-.014 (-.4)
Cult part ouders		.196 (5.9)	.195 (5.6)	.198 (6.0)		.174 (4.2)	.174 (4.1)	.173 (4.2)
Allo*vrouw			.002 (.0)				-.163 (-1.8)	
Allo*CKV			.026 (.3)				.067 (.7)	
Allo* cult oud			.029 (.2)				-.042 (-.2)	
Allo*opl oud			-.061 (-.5)				-.185 (-1.2)	
Adj. R2	2.4%	34.1%	33.8%	33.8%	0.9%	3.0%	3.4%	3.6%

serieuze cultuur participeren, zoals dat ook werd gevonden in 'Momentopname 2000' (Ganzeboom e.a. 2001). Het opleidingsniveau van ouders heeft een significant positief effect. De culturele reproductietheorie lijkt weer bevestigd te worden, want jongeren met cultureel actieve ouders participeren vaker in serieuze cultuur. Meisjes nemen in het algemeen meer deel aan serieuze cultuuruitingen dan jongens. Variaties in leeftijd maken hier geen verschil.

Model C laat zien dat de effecten van sekse, van het vak CKV, van het opleidingsniveau van de ouders en van de cultuurdeelname van de ouders niet verschillen voor allochtone en autochtone jongeren. In model D zijn de verschillende nationaliteiten uitgesplitst. Er blijken hier echter geen verschillen tussen de verschillende groepen allochtone jongeren.

Uit model E blijkt dat wat betreft deelname aan *populaire cultuurvormen* allochtone jongeren niet verschillen van autochtone jongeren. Dit geldt ook wanneer we rekening houden met achtergrondkenmerken, met name de cultuurdeelname van de ouders (model F). Verder blijkt dat het vak CKV geen invloed heeft op de deelname in populaire cultuuruitingen. Dat komt overeen met de resultaten in Ganzeboom e.a. (2001). Opvallend is verder dat er geen opleidingseffecten worden gevonden. Een hogere opleiding van de respondent heeft niet tot gevolg dat er meer aan populaire cultuur wordt deelgenomen. De opleiding van de ouders blijkt er ook niet toe te doen. Cultureel actieve ouders blijken zoals gezegd wel een effect hebben op het populair cultureel uitgaansgedrag van de kinderen. Verder nemen meisjes significant meer deel aan populaire cultuurvormen dan jongens. Leeftijd lijkt wat betreft participatie in populaire cultuur niets uit te maken.

Uit model G blijkt dat allochtone meisjes minder deelnemen aan populaire cultuur dan autochtone meisjes. Allochtone en autochtone jongens gaan even vaak, terwijl autochtone meisjes het meest deelnemen aan populaire cultuur. CKV heeft noch voor allochtone jongeren, noch voor autochtone jongeren een effect. Dat geldt ook voor het opleidingsniveau van de ouders. Het positieve effect van cultureel actieve ouders op deelname aan populaire cultuur geldt in gelijke mate voor allochtone jongeren als autochtone jongeren. Opsplitsing in de verschillende nationaliteiten in model H maakt duidelijk dat Turkse jongeren minder participeren in populaire vormen van cultuur. Dat komt overeen met de resultaten uit AVO99.

Cohort00

Het cohort00 is van alle steekproeven jongeren het meest actief (tabel 4.5). De jongeren van wie twee derde van het totale aantal het vak CKV volgt of heeft gevolgd, bezoekt alle serieuze kunstvormen vaker. Het museum wordt wederom het meest bezocht: bijna 70% van de jongeren heeft een museumbezoek afgelegd in het afgelopen jaar (gezien op het moment van de ondervraging). Alhoewel balletvoorstellingen, klassieke concerten en cabaret beter worden bezocht, gaat het vergeleken met cohort98 slecht om enkele procenten. Het toneelbezoek is ook groter: 40% is wel eens een keer geweest. De verklaring voor de grote verschillen tussen de steekproeven ligt naar alle waarschijnlijkheid in het volgen van het vak CKV. Leerlingen moeten voor dat vak namelijk verplicht deelnemen aan culturele activiteiten. Omdat er ook een aanzienlijk aantal leerlingen is opgenomen dat (nog) geen CKV volgt, kan worden nagegaan of de hogere mate van deelname toe te schrijven is aan CKV. In de volgende analyses wordt nagegaan of onder andere deze verwachting uitkomt.

Tabel 4.5 Cultureel uitgaansgedrag per jaar alle jongeren in cohort00 tussen 12–21 jaar (N=1129)

	0x	<1x	1x	2-3x	4-11x	>12x
Toneel	59.6	8.6	17.4	12.6	1.6	.2
Cabaret	77.6	4.6	12.1	5.1	.4	.2
Klassiek concert	88.0	3.1	3.9	3.5	.9	.5
Ballet	89.1	2.6	5.7	1.7	.7	.1
Museum	30.9	11.4	25.7	25.3	6.1	.6
Pop/jazz/musical	45.0	10.1	21.0	17.6	5.4	1.0
Bioscoop	3.9	4.3	5.4	26.2	48.7	11.5
Dance	48.9	6.4	7.9	15.9	11.5	9.4
Manifestatie	60.5	7.7	21.8	8.6	.9	.5

Waar de jongeren in het cohort00 meer dan in de overige steekproeven de serieuze kunstvormen bezoeken, spannen ze ook de kroon wat betreft bezoek aan de populaire cultuurvormen. Slechts 4% zegt niet naar de bioscoop te zijn geweest. Ongeveer 40% van de jongeren gaat naar speciale manifestaties. Dat is vergelijkbaar met de andere cohort. Het merendeel van deze groep gaat een maal per jaar. Pop- en jazzconcerten en musicals worden net als dance-evenementen vergeleken met cohort 98 ongeveer 10% meer bezocht. Nogmaals blijkt de bioscoop het best bezocht, gevolgd door musea.

Tabel 4.6 Cultuurparticipatie naar etniciteit, CKV-deelname en sociale achtergrond voor cohort00 (N=1001) waarbij onderscheid wordt gemaakt naar serieuze en populaire cultuur. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Klassieke cultuur				Populaire cultuur			
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)
Constante	.480 (38.2)	.103 (4.1)	.098 (3.8)	.104 (4.2)	.506 (39.2)	.331 (11.3)	.332 (11.0)	.329 (11.3)
Vrouw	.085 (4.8)	.066 (4.4)	.070 (4.3)	.067 (4.5)	.000 (.0)	.002 (.1)	.019 (1.0)	.001 (.1)
Allo	-.165 (-5.2)	-.020 (-.7)	.019 (.3)		-.050 (-1.6)	.001 (.0)	-.011 (-.2)	
Turkije				.050 (.3)				-.003 (-.1)
Marokko				-.029 (-1.7)				.015 (.7)
Suriname				-.102 (-1.6)				.081 (1.1)
Overig islam				-.011 (-.1)				-.167 (-1.7)
Oost-Europa				.042 (1.1)				.014 (-.3)
Non-OESO				.017 (.8)				-.011 (-.5)
Leeftijd		.012 (1.5)	.014 (1.6)	.011 (1.3)		.041 (4.0)	.041 (4.0)	.042 (4.1)
Opl kind		.144 (4.7)	.147 (4.7)	.146 (4.8)		-.115 (-3.2)	-.107 (-3.0)	-.116 (-3.2)
CKV		.125 (7.9)	.132 (7.8)	.126 (7.9)		.027 (1.5)	.027 (1.4)	.024 (1.3)
Opl ouders		.050 (2.0)	.028 (1.0)	.048 (1.9)		-.025 (-.8)	-.049 (-1.5)	-.020 (-.6)
Cult part ouders		.391 (13.5)	.408 (13.2)	.388 (13.4)		.311 (9.2)	.307 (8.5)	.311 (9.1)
Urbaniteit		-.014 (-.6)	-.013 (-.6)	-.010 (-.4)		.036 (1.3)	.038 (1.4)	.033 (1.2)
Allo*vrouw			-.023 (-.4)				-.164 (-2.6)	
Allo*CKV			-.080 (-1.4)				-.005 (-.1)	
Allo*cult oud			-.187 (-1.7)				.052 (.4)	
Allo*opl oud			.173 (2.0)				.173 (1.7)	
Adj. R2	4.8%	33.8%	33.9%	33.9%	0.1%	10.2%	10.7%	10.2%

Noot: Wanneer in cohort00 wordt bestudeerd of de groepen allochtonen (1/3, 2/3 en 3/3) ieder voor zich verschillen van autochtone jongeren, blijkt dit niet zo te zijn. Wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken, blijken jongeren die 1/3, 2/3 of volledig allochtoon zijn even actief deel te nemen aan serieuze en populaire cultuuruitingen als autochtonen met een soortgelijke achtergrond.

Allochtone jongeren nemen minder deel aan *serieuze cultuuruitingen* dan autochtone jongeren (tabel 4.6, model A). In technische termen: het 'bruto'-effect van allochtonie in cohort00 is significant negatief. Wanneer echter in model B rekening wordt gehouden met de achtergrondkenmerken, blijkt dat

allochtone jongeren even vaak deelnemen aan serieuze cultuur als autochtone jongeren. Verder laat model B zien dat het vak CKV stimuleert tot het frequenter bezoeken van dergelijke instellingen of voorstellingen. Wanneer we het hebben over serieuze cultuurparticipatie blijkt ook het opleidingsniveau van de jongeren een rol te spelen; een hoger opleidingsniveau leidt tot meer participatie. Er gaat verder een grote invloed uit van cultureel actieve ouders. Meisjes zijn over het algemeen actiever in de serieuze cultuur. In cohort00 blijkt een hogere leeftijd samen te gaan met meer participatie in serieuze cultuuruitingen. Het maakt echter niet uit of jongeren nu wel of niet veel culturele instellingen in de buurt hebben. Een groter aanbod leidt niet tot een frequenter bezoek.

Model C toont aan dat het positieve effect van CKV niet verschilt voor de onderscheiden groepen jongeren. Ook bij het sekse-effect treden geen verschillen op tussen allochtone en autochtone meisjes. Er zijn wel interactie-effecten ten aanzien van het opleidingsniveau van de ouders en de culturele activiteit van de ouders. Het ouderlijk opleidingsniveau heeft voor autochtonen geen effect, maar voor allochtone jongeren met hoger opgeleide ouders geldt dat zij meer aan serieuze cultuur deelnemen. Autochtone jongeren met ouders die meer aan cultuur deelnemen, zijn zelf ook cultureel actiever. Dit gaat echter in mindere mate op voor jongeren van allochtone komaf. Ouders van allochtone jongeren zijn klaarblijkelijk minder in staat hun kinderen optimaal te laten profiteren van hun cultureel kapitaal. De effecten van opleiding van ouders en de cultuurparticipatie van ouders werken bij deze cohort voor allochtone en autochtone jongeren tegengesteld. We kunnen daarom niet goed concluderen of de culturele reproductie sterker of minder sterk uitwerkt voor autochtonen dan voor allochtonen.

Model D maakt duidelijk dat er kleine verschillen zijn tussen de onderscheiden groepen jongeren van buitenlandse komaf en autochtone jongeren. Marokkaanse en Surinaamse jongeren nemen minder vaak deel aan serieuze cultuuruitingen.

Ook wat betreft deelname aan *populaire cultuur* blijken er verschillen te bestaan tussen allochtone en autochtone jongeren (model E). Het 'bruto'-effect is significant negatief: allochtone jongeren participeren minder in vormen van populaire cultuur. Deze verschillen vervallen wanneer in model F rekening wordt gehouden met de achtergrondkenmerken van jongeren. Uit dit model blijkt dat jongeren met een hoger opleidingsniveau minder vaak deelnemen aan populaire culturele activiteiten. Het vak CKV1 beïnvloedt de participatie niet en hetzelfde geldt voor het opleidingsniveau van de ouders. De culturele activiteiten van de ouders hebben wel effect op de populaire cultuurparticipatie. Meisjes nemen in cohort00 niet meer deel aan populaire cultuuruitingen dan jongens. Een groter cultureel aanbod leidt er niet toe dat jongeren ook meer populaire kunstuitingen bezoeken. Leeftijd blijkt er ook hier toe te doen. Met het toenemen van leeftijd neemt de participatie ook toe.

In model G zijn de interactie-effecten toegevoegd. Allochtone meisjes blijken ook hier minder deel te nemen aan populaire vormen van cultuur dan andere jongeren. Uit model H blijkt ten slotte dat er geen verschillen optreden tussen groepen allochtone jongeren.

4.2 Onderscheid naar complexiteit van cultuurvormen

In het bovenstaande zijn de analyses over serieuze en populaire cultuurparticipatie telkens afzonderlijk behandeld. Dit gebeurde om gemakkelijker een vergelijking te kunnen maken tussen de verschillende datasets. In de volgende analyses bestuderen we de effecten van 'allochtonie' en het vak CKV op de complexiteit van drie kunst- en cultuurvormen: film, museum en theater. Complexiteit verwijst naar de mate van voorkennis en geestelijke inspanning die zijn vereist om culturele uitingen te kunnen begrijpen en te waarderen. Een museum voor moderne kunst wordt bijvoorbeeld in het algemeen als complexer beschouwd dan een volkenkundig museum. Leerlingen die meedoen aan het onderzoek van het CKV1-Volgproject is gevraagd de naam te noemen van hun laatst bezochte museum, film en theatervoorstelling. Deze zijn vervolgens door beoordelaars gescoord op de mate van complexiteit (Ganzeboom e.a. 2001).

Uit model A (tabel 4.7) blijkt dat allochtone jongeren niet minder complexe *filmvoorstellingen* bezoeken dan autochtone jongeren en blijkt ook dat meisjes complexere films bezoeken dan jongens. Wanneer in model B rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken, verandert het beeld niet. Er blijken ook nu geen verschillen te bestaan tussen allochtone en autochtone jongeren. Oudere leerlingen bezoeken vaker complexere films, maar het opleidingsniveau van de jongeren en de opleiding en de cultuurdeelname van de ouders hebben geen effect op de mate van complexiteit van de bezochte films. Ook het volgen van CKV heeft hierop geen effect (zie ook Ganzeboom e.a. 2001).

Model C, waarin gezien kan worden of bepaalde factoren verschillen voor allochtonen, geeft aan dat het ontbreken van effecten van CKV en van kenmerken van de ouders geldt voor zowel allochtone en autochtone jongeren. Echter, er blijkt wel een verschil te bestaan tussen allochtone jongens en meisjes: allochtone meisjes gaan naar complexere films dan autochtone meisjes. Autochtone meisjes bezoeken op hun beurt weer complexere films dan autochtone jongens. Allochtone jongens bezoeken de minst complexe films. Model D ten slotte laat zien dat er zich geen significante verschillen voordoen tussen groepen allochtone jongeren.

Allochtone jongeren lijken op het eerste gezicht niet te verschillen van autochtone jongeren wat betreft de complexiteit van de door hen bezochte musea. Wanneer echter jongeren met dezelfde achtergrondkenmerken met elkaar vergeleken worden, dan blijken allochtone jongeren naar complexere musea te gaan dan autochtone jongeren. Andere kenmerken die de complexiteit van de bezochte musea bepalen zijn het vak CKV, het opleidingsniveau en de cultuurparticipatie van de ouders en de eigen opleiding van de jongeren. Ook meisjes blijken over het algemeen meer complexe musea te bezoeken dan jongens. Een groter cultureel aanbod ('urbaniteit') heeft geen effect op de keuze voor de mate van complexiteit van musea door jongeren.

In model G blijken de kenmerken van de ouders, CKV en sekse dezelfde uitwerking te hebben op allochtone en autochtone jongeren. Uit model H blijkt dat er zich vrijwel geen verschillen voordoen tussen groepen allochtone jongeren.

Tabel 4.7 Complexiteit van het film-, museum- en theaterbezoek naar etniciteit, CKV-deelname en sociale achtergrond voor cohort00 (N=900, 684 en 370) waarbij onderscheid wordt gemaakt naar serieuze en populaire cultuur. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Film				Museum				Theater			
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)	(J)	(K)	(L)
Constante	.512 (38.8)	.459 (14.3)	.474 (14.3)	.458 (14.3)	.457 (29.2)	.281 (7.3)	.278 (7.0)	.283 (7.3)	.490 (27.7)	.294 (6.4)	.288 (6.0)	.302 (6.6)
Vrouw	.051 (2.7)	.054 (2.8)	.034 (1.6)	.054 (2.8)	.051 (2.1)	.042 (1.8)	.049 (1.9)	.044 (1.9)	.087 (3.0)	.080 (2.8)	.096 (3.1)	.080 (2.8)

Verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren

Allo	-.040 (-1.1)	-.050 (-1.3)	-.146 (-2.1)		.027 (.6)	.075 (1.7)	.094 (1.1)		.137 (2.6)	.141 (2.6)	.183 (1.8)	
Turkije				-.030 (-1.2)					-.010 (-.5)		.049 (1.5)	
Marokko				-.005 (-.2)					.026 (.9)		.002 (.1)	
Suriname				-.050 (-.6)					.152 (1.5)		.128 (1.1)	
Ov. islam				-.070 (-.7)					-.030 (-.2)		-.131 (-.9)	
Oost-Europa				.073 (1.5)					.028 (.5)		.171 (2.6)	
Non-OESO				-.040 (-1.4)					.068 (2.1)		.041 (1.0)	
Leeftijd		.032 (2.9)	.030 (2.7)	.032 (2.8)		.021 (1.5)	.020 (1.5)	.021 (1.5)		.019 (1.1)	.019 (1.1)	.020 (1.2)
Opl kind		-.019 (-.5)	-.017 (-.5)	-.019 (-.5)		.094 (2.0)	.093 (1.9)	.092 (1.9)		.253 (4.4)	.254 (4.3)	.251 (4.3)
CKV		.007 (.4)	-.000 (-.0)	.007 (.4)		.089 (3.6)	.079 (3.0)	.084 (3.4)		.014 (.5)	.010 (.3)	.101 (2.9)
Opl ouders		.047 (1.5)	.041 (1.1)	.047 (1.4)		.035 (1.9)	.038 (.9)	.030 (.7)		.132 (2.8)	.126 (2.4)	.134 (2.8)
Cult part ouders		-.010 (-.4)	-.005 (-.1)	-.010 (-.3)		.101 (2.2)	.110 (2.3)	.103 (2.3)		-.104 (-1.9)	-.100 (-1.7)	-.121 (-2.2)
Urbaniteit		-.002 (-.1)	-.004 (-.1)	-.004 (-.1)		-.030 (-.7)	-.030 (-.8)	-.020 (-.7)		.041 (.9)	.041 (.9)	.050 (1.1)
Allo*vrouw			.176 (2.5)				-.070 (-.8)				-.145 (-1.4)	
Allo*CKV			.055 (.8)				.093 (1.1)				.039 (.4)	
Allo*opl oud			.045 (.4)				-.030 (-.1)				.037 (.2)	
Allo*cult oud			-.050 (-.3)				-.080 (-.4)				-.060 (-.3)	
Adj. R2	.07%	1.5%	1.9%	1.5%	.04%	6.4%	6.1%	6.4%	.03%	13.3%	12.9%	13.2%

Zonder rekening te houden met achtergrondkenmerken blijken allochtonen naar complexere theatervoorstellingen te gaan dan autochtone jongeren (model I), ook wanneer allochtone en autochtone jongeren met dezelfde achtergrond met elkaar vergeleken worden (model J). De complexiteit van de bezochte theatervoorstellingen blijkt verder bepaald te worden door het eigen opleidingsniveau en dat van de ouders. Het vak CKV en het cultureel aanbod in de omgeving hebben geen invloed op de complexiteit van theatervoorstellingen. Onverwacht is ten slotte dat het hebben van cultureel actieve ouders de complexiteit van de bezochte voorstellingen negatief beïnvloedt. Een mogelijke verklaring is dat de jongeren van wie de laatst bezochte voorstelling bekend is al een selectieve groep vormen. Immers, alleen van jongeren die überhaupt naar het theater zijn geweest, is de laatst bezochte

theatervoorstelling bekend. Het bezoeken van serieuze cultuur (waaronder theater) is wel afhankelijk van de cultuurparticipatie van de ouders.

In model K worden geen significante interacties gevonden, dat wil zeggen dat de effecten van sekse, CKV en van kenmerken van de ouders voor allochtonen en autochtonen hetzelfde zijn. Wanneer de verschillende nationaliteiten apart worden bestudeerd (model L), wordt gevonden dat er geen verschillen zijn tussen groepen allochtone jongeren.

4.3 Conclusies

Serieuze cultuurparticipatie

- De beide databestanden die verzameld zijn voor het CKV1-Volgproject (cohort98 en cohort00) laten zien dat allochtone jongeren minder deelnemen aan serieuze cultuur dan autochtone jongeren. In AVO99 verschillen allochtone jongeren niet van autochtone jongeren. Deze resultaten gelden als geen rekening gehouden wordt met (verschillen in) achtergrondkenmerken van allochtone en autochtone jongeren.
- Echter, wanneer allochtone en autochtone jongeren met dezelfde achtergrondkenmerken met elkaar vergeleken worden, dan blijkt (in de drie databestanden) dat allochtone jongeren even vaak deelnemen aan serieuze cultuuruitingen als autochtone jongeren. Bepalend voor de participatie in serieuze cultuur is niet allochtonie op zich, maar zijn de mate van cultuurparticipatie van de ouders, het opleidingsniveau van de ouders en het eigen opleidingsniveau van de jongeren.
- Wat betreft het zogenaamde culturele reproductie-effect (de invloed van opleidingsniveau en cultuurparticipatie van de ouders) wordt op basis van AVO99 en cohort98 geen verschil gevonden tussen autochtone en allochtone jongeren. In cohort00 waren er tegenstrijdige resultaten over verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren in de werking van culturele reproductie. Het vak CKV heeft een positieve uitwerking op de deelname aan serieuze cultuur van jongeren en dit geldt in dezelfde mate voor allochtonen als autochtonen. Meisjes zijn actiever dan jongens en deze verschillen zijn onder allochtonen even groot als onder autochtonen.

Populaire cultuurparticipatie

- Wat betreft de participatie in populaire vormen van cultuur laat één van de databestanden die verzameld zijn voor het CKV1-Volgproject (cohort00) zien, dat allochtone jongeren minder deelnemen dan autochtone jongeren. In cohort98 en in AVO99 verschillen allochtone jongeren niet van autochtone jongeren wat betreft deelname aan populaire cultuur.
- Wanneer weer rekening gehouden wordt met (verschillen in) de sociale achtergrond tussen allochtone en autochtone jongeren, zijn er in geen van de bestanden verschillen in populaire cultuurdeelname. In de databestanden van het CKV1-Volgproject (cohort98 en cohort00) wordt wel een kleinere deelname gevonden onder allochtone meisjes.
- De belangrijkste invloed op de deelname aan populaire cultuuruitingen is de mate waarin ouders cultureel actief zijn. Dit geldt voor zowel allochtone als autochtone jongeren. Er wordt geen invloed gevonden van het vak CKV op de mate waarin jongeren deelnemen aan populaire cultuur.

Complexiteit

Wat betreft de complexiteit van de bezochte films, musea en theatervoorstellingen luiden de conclusies:

- Allochtone meisjes bezoeken de meest complexe films, allochtone jongens de minst complexe en autochtone jongens en meisjes zitten daar tussenin.
- Allochtone jongeren (jongens en meisjes) gaan naar complexere musea en theatervoorstellingen.
- Het volgen van het vak CKV heeft alleen een positieve invloed op de mate van complexiteit van de bezochte musea.

- De werking van de opleiding van de ouders en culturele activiteit van ouders (bij museumbezoek en theatervoorstellingen) verschilt niet tussen allochtone en autochtone jongeren.

5. Verschillen in cultuurparticipatie tussen ouders en jongeren

In hoofdstuk 3 en 4 is voor zowel ouders als voor kinderen onderzocht in hoeverre allochtone komaf van invloed is op de mate van cultuurparticipatie. In dit hoofdstuk bekijken we of 'allochtonie' over de tijd minder van belang is geworden bij de totstandkoming van cultuurdeelname. Dit doen we door ouders met kinderen te vergelijken.

Net als in eerdere hoofdstukken wordt steeds eerst het model gepresenteerd waarin de 'brutoverschillen' tussen allochtonen en autochtonen berekend worden. Vervolgens wordt een model beschreven waarin allochtonen en autochtonen vergelijkbaar zijn gemaakt wat betreft hun opleiding (en leeftijd in AVO99). In tegenstelling tot eerdere hoofdstukken wordt géén rekening gehouden met kenmerken van de ouders. Voor de ouders van de ouders zijn deze namelijk niet beschikbaar (voor de duidelijkheid: het zou dan gaan om de grootouders van de ondervraagde jongeren). Om deze reden zijn de analyses dan ook niet geheel vergelijkbaar met die uit eerdere hoofdstukken. Met name de verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren zullen groter blijven, omdat een deel van deze verschillen veroorzaakt wordt door verschillen in cultuurparticipatie van de ouders.

5.1 Cultuurparticipatie van ouders en jongeren

AVO99

De vergelijking van model A in tabel 5.1 met model D in dezelfde tabel is meteen al verrassend te noemen. Terwijl allochtone ouders in AVO99 significant minder aan cultuur deelnemen dan autochtone ouders, blijken allochtone jongeren, zonder rekening te houden met achtergrondkenmerken, evenveel aan cultuur deel te nemen als autochtone jongeren. Wanneer in model B en E (jongeren en ouders) rekening gehouden wordt met het opleidingsniveau, worden verschillen tussen allochtone en autochtone ouders gereduceerd, maar blijft er een negatief effect bestaan. In tegenstelling tot allochtone jongeren doen allochtone ouders dus minder aan cultuur dan autochtone ouders, ook wanneer we rekening houden met het opleidingsniveau.

Tabel 5.1 Effecten van sociale achtergrond op de mate van (serieuze) cultuurparticipatie van jongeren en ouders in AVO99 (N=1596 en 1638). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Jongeren			Ouders		
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)
Constante	.502 (69.8)	.384 (26.5)	.384 (26.7)	.511 (70.2)	.298 (25.2)	.301 (25.4)
Allochtoon	-.036 (-.9)	-.040 (-1.0)		-.248 (-5.8)	-.144 (-3.8)	
Turkije			-.115 (-1.2)			-.292 (-3.4)
Marokko			-.048 (-.4)			-.365 (-3.0)
Suriname			.000 (.0)			-.089 (-1.5)
Zuid-Europa			-.073 (-.4)			-.210 (-1.4)
Non-OESO			-.034 (-.4)			-.045 (-.6)
Opleiding		.235 (9.4)	.235 (9.4)		.429 (21.4)	.425 (21.1)

Verschillen in cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren

Adj. R2	0.0%	5.2%	5.0%	2.1%	23.5%	23.7%
---------	------	------	------	------	-------	-------

Cohort98

In cohort98 hebben zowel allochtone ouders als allochtone kinderen in eerste instantie een achterstand wat betreft culturele participatie (tabel 5.2, model A en D). Beide groepen zijn significant minder cultureel actief dan autochtone ouders en jongeren. Het effect voor ouders van allochtone komaf is echter wel groter en sterker dan het effect voor kinderen. Wanneer rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau, valt het verschil in cultuurdeelname voor allochtone kinderen weg. Voor ouders blijft het verschil desondanks bestaan. Dit houdt in dat wanneer allochtone en autochtone ouders hetzelfde opleidingsniveau hebben, allochtone ouders toch nog minder aan cultuur doen dan autochtone ouders. De factor 'allochtonie' speelt in de totstandkoming van culturele participatie voor de kinderen van allochtone ouders geen rol meer wanneer we rekening houden met het opleidingsniveau van de kinderen.

Tabel 5.2 Effecten van sociale achtergrond op de mate van (serieuze) cultuurparticipatie van jongeren en ouders in cohort98 (N=852 en 852). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Jongeren			Ouders		
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)
Constante	.511 (55.7)	.234 (12.0)	.231 (11.8)	.519 (55.9)	.321 (20.2)	.319 (20.0)
Allochtoon	-.119 (-2.9)	-.039 (-1.1)		-.213 (-5.2)	-.133 (-3.6)	
Turkije			-.010 (-.1)			-.114 (-1.7)
Marokko			.052 (.6)			-.118 (-1.4)
Suriname			-.095 (-1.1)			-.144 (-1.7)
Overig islam			-.090 (-.9)			-.231 (-2.2)
Oost-Europa			-.098 (-.6)			.098 (.6)
Non-OESO			.004 (.1)			-.055 (-.8)
Opleiding		.493 (15.6)	.496 (17.2)		.384 (14.6)	.385 (14.3)
Adj. R2	0.9%	22.8%	22.5%	3.0%	22.4%	22.3%

Cohort00

Model A van tabel 5.3 toont aan dat zonder rekening te houden met het opleidingsniveau zowel allochtone ouders als allochtone kinderen significant minder cultureel actief zijn, alhoewel het effect voor ouders ongeveer twee keer zo groot is. Wanneer in model B rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau, blijven beide effecten bestaan. Daar waar op basis van cohort98 geconcludeerd wordt dat door rekening te houden met het opleidingsniveau, verschillen in cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren verdwijnen, blijven de verschillen in model B voor cohort00 bestaan⁶. De verschillen tussen allochtonen en autochtonen zijn bij de ouders wel veel groter dan bij hun kinderen.

⁶ Uit nader onderzoek blijkt dat in cohort98 en cohort00 niet de opleiding het verschil maakt maar de mate van cultuurparticipatie van de ouders. Verschillen in de mate van cultuurdeelname tussen allochtone en autochtone jongeren

Tabel 5.3 Effecten van sociale achtergrond op de mate van (serieuze) cultuurparticipatie van jongeren en ouders in cohort00 (N= 1009 en 1020). Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

	Jongeren			Ouders		
	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)
Constante	.521 (56.6)	.350 (19.5)	.350 (19.5)	.536 (58.8)	.372 (24.0)	.369 (23.6)
Allochtoon	-.174 (-5.7)	-.139 (-4.8)		-.305 (-9.8)	-.246 (-8.4)	
Turkije			-.030 (-1.6)			-.039 (-2.1)
Marokko			-.085 (-4.7)			-.101 (-5.5)
Suriname			-.198 (-2.8)			-.285 (-4.1)
Overig islam			-.135 (-1.5)			-.333 (-3.8)
Oost-Europa			.004 (.1)			-.010 (-2.5)
Non-OESO			-.010 (-.4)			-.080 (-3.5)
Opleiding		.069 (10.9)	.069 (10.9)		.315 (12.6)	.320 (12.6)
Adj. R2	2.8%	12.1%	12.5%	8.6%	21.1%	21.1%

5.2 Conclusie

Wanneer we een globale vergelijking maken tussen de serieuze cultuurparticipatie van jongeren en hun ouders, dan is de belangrijkste conclusie die getrokken kan worden op basis van deze analyses dat etniciteit er bij kinderen minder toe doet dan bij ouders. Klaarblijkelijk speelt de factor etniciteit wat betreft cultuurparticipatie voor jongeren van allochtone komaf - gegeven hun opleidingsniveau – een minder grote rol dan bij hun ouders.

verdwijnen zodra gecontroleerd wordt voor de mate van cultuurparticipatie van de ouders. Naarmate hun ouders meer cultureel participeren zijn zowel allochtone als autochtone jongeren zelf meer actief. Ook in 'Momentopname 2000' (Ganzeboom e.a. 2001) is geconstateerd dat in cohort00 de verschillen naar ouderlijk milieu groter en die naar de opleidingsverschillen kleiner zijn dan in cohort98.

6. Participatie in 'etnische' kunstuitingen

In dit hoofdstuk proberen we een voorlopig antwoord te geven op de vraag of allochtone jongeren eerder aan kunstuitingen van hun eigen etnische cultuur deelnemen. Dit gebeurt op basis van gegevens over leesgedrag. Aan de respondenten van cohort98 werd gevraagd of zij bepaalde boeken van bepaalde auteurs hadden gelezen. In de lijst auteurs stonden drie schrijvers van Arabisch-islamitische afkomst. Omdat er geen bruikbare informatie voorhanden is over andere etnische cultuurvormen zoals bijvoorbeeld toneelvoorstellingen, proberen we een voorlopig antwoord te geven aan de hand van de informatie die we hebben over de literatuur. Allereerst volgt een overzicht van de meningen van CKV1-docenten over intercultureel onderwijs.

6.1 CKV1-docenten over intercultureel onderwijs

In 2000 hebben in het kader van het CKV1-Volgproject in totaal 86 docenten CKV1 een vragenlijst ingevuld. Over de meeste resultaten is gerapporteerd in 'Momentopname 2000' (Ganzeboom e.a. 2001). Een onderdeel van de vragenlijst maakte deel uit van een MPS-project over literatuuronderwijs en interculturaliteit (Ganzeboom & Van Rees 1998). Over de vragen over intercultureel onderwijs en CKV en meer specifiek het literatuuronderwijs binnen CKV1 wordt elders uitgebreid gerapporteerd (Hermans 2001). Enkele resultaten van dit onderdeel van de vragenlijst worden hieronder weergegeven.

Meningen over intercultureel onderwijs bij CKV1

De grote meerderheid van de ondervraagde docenten (89%) vindt het gewenst dat binnen CKV1 aandacht wordt besteed aan intercultureel onderwijs. Ruim driekwart (76%) vindt dat dit door het onderwijs 'gevlochten' moet worden en 13% vindt dat dit als apart onderdeel of project moet worden gedaan. Elf procent van de ondervraagde docenten vindt intercultureel onderwijs binnen CKV 1 niet gewenst.

Wat betreft doelen op dit gebied vindt 76% het belangrijk om leerlingen een bredere kijk op andere culturen te geven en 44% vindt het belangrijk om identificatiemogelijkheden te bieden voor allochtone leerlingen.

Niet alle kunstdisciplines worden even geschikt geacht voor intercultureel onderwijs bij CKV1. Met name de disciplines muziek en dans worden hiervoor als zeer geschikt beschouwd (door respectievelijk 90% en 77%). Beeldende vorming en literatuur vindt respectievelijk 58 en 51 procent hiervoor geschikt en drama wordt door een kleine minderheid (45%) geschikt geacht.

Het draagvlak voor intercultureel onderwijs blijkt in de ogen van de docenten beperkt. Slechts 13% vindt dat in het schoolbeleid veel belang wordt gehecht aan intercultureel onderwijs. En eveneens een magere 15% geeft aan dat de collega docenten intercultureel onderwijs belangrijk vinden.

Bij 10% van de docenten komen niet-westerse cultuuruitingen nooit aan bod bij de CKV1-thema's (het domein B), bij 67% gebeurt dat incidenteel en bij de resterende 23% gebeurt dat vaak. Ruim een derde van de docenten (35%) vindt het lesmateriaal voor CKV1 te westers gericht. Twintig procent is het hiermee oneens en 45% is het eens nog oneens.

CKV1 en niet-westerse literatuur

De helft van de ondervraagde docenten (52%) vindt dat het onderdeel literatuur bij CKV1 bij uitstek de mogelijkheid biedt om niet-westerse literatuur aan de orde te stellen. Een derde vindt het eenvoudig om geschikte niet-westerse literatuur te vinden die bruikbaar is voor CKV1-lessen, maar eveneens een derde vindt dat juist niet. Verder vindt bijna een derde (31%) dat er geen tijd is voor niet-westerse literatuur in de CKV1-lessen, 40% vindt dat de tijd er wel is en de rest heeft geen mening.

Niet-westerse literatuur kan literatuur omvatten uit Suriname, Turkije, Marokko, maar evenzeer uit bijvoorbeeld Rusland, Zuid-Amerika, China en Japan. Literaire teksten uit culturen die voor allochtonen relevant zijn, worden weinig gebruikt in het thematische en theoretische deel van CKV1. Van de

docenten gebruikt 6% wel eens Surinaamse literatuur in de CKV1-lessen (domein B), 5% gebruikt wel eens Antilliaanse teksten, 7% Turkse en 11% Arabische literatuur. Daarentegen gebruikt 44% wel eens 'overige niet-westerse literatuur'.

Docenten is ook gevraagd of ze literaire teksten uit bovengenoemde landen of culturen laten meetellen als culturele activiteit voor domein A. Dat blijkt meestal wel het geval: steeds 75 tot 85% zegt dat dit is toegestaan. Nederlandse literatuur is bij 56% niet toegestaan en 41% vindt literatuur van in Nederland levende schrijvers met een niet-westerse herkomst (bijvoorbeeld Abdelkader Benali) niet toegestaan als culturele activiteit voor domein A. De reden is dat deze teksten geacht worden te behoren tot het vak Nederlands en dat bij CKV1 juist niet-Nederlandse teksten aan de orde moeten zijn.

6.2 Participatie van allochtone en autochtone jongeren in 'etnische' kunstuitingen

Bij het deelgebied literatuur binnen CKV1 is het daadwerkelijk behandelen van 'allochtone' literatuur voor domein B vrij uitzonderlijk. Wel is het lezen van deze literatuur voor culturele activiteiten (domein A) veelal toegestaan. Hierna wordt behandeld of leerlingen (zowel CKV1-leerlingen als leerlingen zonder CKV1) deze literatuur ook inderdaad lezen en of dat met name allochtone leerlingen zijn. De drie boeken (van auteurs van Arabisch-islamitische komaf) waarvan jongeren werden gevraagd of ze die gelezen hadden zijn 'De reis van de lege flessen' van Kader Abdolah, 'Amel en Faisel' van Zohra Zarouali en 'Bruiloft aan zee' van Abdelkader Benali. Omdat de aantallen klein zijn, moet de onderstaande analyse meer als indicatie gezien worden dan als vaststaand gegeven. In tabel 6.1 is het percentage lezers van schrijvers van Arabisch-islamitische afkomst weergegeven.

Tabel 6.1 Percentage lezers van auteurs van Arabisch-islamitische afkomst in cohort98 (N = 1021).

Kader Abdolah	1.3 %
Zohra Zarouali	4.1 %
Abdelkader Benali	2.4 %
één van bovenstaande auteurs	3.8 %

In tabel 6.2 is door middel van logistische regressieanalyse onderzocht welke factoren van invloed zijn op het lezen van boeken van de bovengenoemde Arabisch-islamitische auteurs. De waarden onder de coëfficiënten geven aan of een effect al dan niet significant verschilt van nul (waarde boven 2.6 is significant).

Model A van tabel 6.2 toont aan dat allochtone jongeren sneller dan autochtone jongeren geneigd zijn om een of meer van de boeken van de auteurs van Arabisch-islamitische komaf te lezen. Ook meisjes hebben meer kans dan jongens om een van de boeken te hebben gelezen. Wanneer in model B rekening wordt gehouden met andere achtergrondkenmerken, verdwijnt het sekse-effect, maar blijft het verschil tussen allochtonen en autochtonen bestaan. Van de overige achtergrondkenmerken heeft alleen de eigen cultuurdeelname een positieve invloed. Nadere analyse laat zien dat dit voornamelijk een effect van de leesfrequentie betreft: degenen die veel lezen, lezen ook eerder deze boeken. Model C laat zien dat het ontbreken van de effecten van sekse, CKV1 en van kenmerken van de ouders geldt voor zowel allochtonen als autochtonen. In model D is voor de verschillende nationaliteiten een aparte coëfficiënt geschat. Vooral Marokkaanse jongeren blijken eerder dan andere allochtone jongeren één van de boeken van de auteurs van Arabisch-islamitische afkomst te lezen

Tabel 6.2 Effecten van sociale achtergrond op de kans van het lezen van een boek van een auteur van Arabisch-islamitische komaf in cohort98 (N=1100). Ongestandaardiseerde logistische regressiecoëfficiënten (Wald-statistic).

	(A)	(B)	(C)	(D)
Vrouw	1.027 (7.6)	.614 (2.1)	.253 (.3)	.582 (1.7)
Allochtoon	2.899 (43.6)	2.164 (12.2)	2.190 (2.2)	
Suriname				3.161 (4.1)
Oost-Europa				-13.086 (.0)
Non-OESO				-.331 (.0)
Turkije				1.717 (1.9)
Marokko				4.213 (18.4)
Andere islam				-13.852 (.0)
Leeftijd		-.018 (.0)	.010 (.0)	-.057 (.1)
Opl kind		.088 (.0)	.019 (.0)	.451 (.3)
Cult part kind		1.485 (2.7)	1.635 (3.0)	1.406 (2.3)
Opl ouders		-.234 (.1)	.192 (.1)	-.092 (.0)
Cult part ouders		-.886 (1.1)	-.685 (.5)	-.868 (1.1)
CKV		-.721 (2.3)	-.481 (.9)	-.630 (1.6)
Allo*vrouw			2.014 (1.8)	
Allo*CKV			-1.725 (1.3)	
Allo*opl oud			-2.578 (.8)	
Allo*cult oud			-.940 (.1)	
Constante	-4.382 (157.6)	-3.892 (22.3)	-4.175 (21.2)	-4.239 (23.2)
Nagelkerke R2*	15.4%	9.6%	12.6%	16.0%

Noot: Het effect van Surinaamse afkomst in model D verdwijnt als rekening wordt gehouden met leesfrequentie.

6.3 Conclusies

De mening van docenten over intercultureel onderwijs in CKV1 is positief, maar het draagvlak in de school hiervoor is beperkt en ook de geringe tijd en het westers gerichte lesmateriaal werpen belemmeringen op.

Marokkaanse jongeren zijn sterker geneigd om een van de boeken van de schrijvers van Arabisch-islamitische afkomst te lezen.

7. Samenvatting en discussie

De deelname aan kunst- en cultuur is ongelijk verdeeld over de bevolking. Veelvuldig is aangetoond dat hoger opgeleiden en degenen die in hun jeugd cultureel actieve ouders hadden op latere leeftijd meer aan kunst deelnemen. Ook vrouwen zijn in het algemeen actievere cultuurdeelnemers dan mannen. Van recentere datum is de vraag in welke mate allochtonen een achterstand hebben in de deelname aan kunst, in de zin van museum- en concertbezoek, theater- en bioscoopbezoek. Deze vraag is ook relevant in relatie tot de cultuureducatie in het onderwijs. Cultuureducatie is er mede op gericht om de competentie voor kunst- en cultuurdeelname te vergroten. Dit geldt in het bijzonder voor het vak CKV1, dat in 1999 integraal is ingevoerd in havo en vwo.

In deze studie stond de vraag centraal of allochtone jongeren wel of geen achterstand hebben in cultuurdeelname ten opzichte van autochtone jongeren. Op basis van landelijk representatieve enquêtegegevens van jongeren (AVO99) en de gegevens van het CKV1-Volgproject (cohort98 en cohort00) is getracht de volgende vragen te beantwoorden:

1. In hoeverre verschilt de mate van cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren in (a) de *serieuze* kunsten, (b) de *populaire* kunsten en (c) wanneer onderscheid wordt gemaakt naar de mate van *complexiteit* van bezochte kunstuitingen (museum, theater en film)?
2. In hoeverre verschillen (allochtone) ouders en kinderen in hun mate van cultuurparticipatie?
3. In welke mate nemen allochtone jongeren deel aan kunstuitingen van de eigen cultuur, en in welke mate nemen hun autochtone medeleerlingen deel aan deze 'etnische' kunstuitingen?
4. In hoeverre verschillen allochtone en autochtone jongeren in de belangrijkste determinanten van cultuurparticipatie, en in de werking daarvan (CKV1, kenmerken van ouders en het eigen opleidingsniveau)?

Uit onze gegevens blijkt dat allochtone en autochtone jongeren in dezelfde mate deelnemen aan de serieuze kunsten (toneel, cabaret, klassieke concerten, ballet en musea), althans wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken van de jongeren! Bepalend voor de participatie in serieuze cultuuruitingen is niet 'allochtonie' op zich, maar zijn vooral de mate van cultuurparticipatie van de ouders, het opleidingsniveau van de ouders en het eigen opleidingsniveau van de jongeren. Het zogenoemde culturele reproductie-effect (de overdracht tussen generaties die via het opleidingsniveau en cultuurparticipatie van de ouders loopt) verschilt niet voor autochtone en allochtone jongeren (op basis van AVO99 en cohort98; in cohort00 zijn de culturele reproductie-effecten voor allochtonen en autochtonen onduidelijk).

In het algemeen kan gesteld worden dat allochtone en autochtone jongeren weinig tot niet verschillen in de werking van de determinanten van serieuze cultuurparticipatie. Dat geldt derhalve ook voor de effecten van het vak CKV1. Deze is voor zowel allochtone als autochtone jongeren even positief.

Ook wat betreft populaire cultuurdeelname (pop- en jazzconcerten, musicals, film en dance-evenementen) blijken er op basis van twee bestanden (cohort98 en cohort00) geen verschillen te zijn tussen allochtone en autochtone jongens wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken. Allochtone meisjes zijn minder cultureel actief als het gaat om populaire vormen van cultuur. In het derde bestand (AVO99) werden geen verschillen in populaire cultuurparticipatie tussen allochtone en autochtone jongeren aangetroffen. De belangrijkste invloed op de deelname aan populaire cultuuruitingen is de mate waarin ouders cultureel actief zijn. Dit geldt voor zowel allochtone als autochtone jongeren.

Het vak CKV1 heeft weinig tot geen effecten op de mate van deelname aan populaire kunsten en dat geldt zowel voor allochtonen als autochtone leerlingen. Net als bij serieuze kunsten kan bij de populaire kunsten gesteld worden dat allochtone en autochtone jongeren niet verschillen met betrekking tot de werking van de factoren die de participatie bepalen.

Bij de conclusies over serieuze en populaire cultuurparticipatie dient een belangrijke kanttekening geplaatst te worden. Zoals aangegeven, blijken allochtone en autochtone jongeren niet van elkaar te

verschillen wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken, maar de groepen jongeren beschikken niet in dezelfde mate over die achtergrondkenmerken. Belangrijke determinanten van cultuurparticipatie zijn het opleidingsniveau en cultuurparticipatie van de ouders. En over deze beide achtergrondkenmerken hebben allochtone jongeren in mindere mate beschikking. Dat wil zeggen, allochtone jongeren hebben veelal ouders die lager zijn opgeleid dan ouders van autochtone jongeren. Daarnaast zijn allochtone ouders minder cultureel actief dan autochtone ouders. Overigens blijkt wel dat (opleiding en cultuurparticipatie van) allochtone ouders de opleiding van hun kinderen minder sterk bepalen dan het geval is onder autochtone ouders (dit is vastgesteld op basis van AVO99 en cohort00; in cohort98 waren de effecten niet significant). Verder zijn de allochtone jongeren zelf lager opgeleid en het opleidingsniveau van de jongeren is ook een determinant van de cultuurdeelname, althans aan de serieuze cultuur. Het feit dat allochtone jongeren op al deze drie kenmerken een achterstand hebben, betekent in de praktijk dat allochtone jongeren gemiddeld genomen minder cultureel actief zijn.

Een tweede kanttekening is dat in onze gegevensbestanden de cultuurdeelname betrekking heeft op een breed scala van culturele activiteiten (van klassiek concert tot dance event) en dat hieronder ook activiteiten van allochtone kunstenaars kunnen vallen. De gestelde vragen gaan echter in het algemeen uit van traditionele plekken voor cultuuruitingen zoals theaterpodia, musea en bioscopen. Er zijn geen vragen over bezoeken aan specifieke allochtone culturele activiteiten (zoals bepaalde culturele feesten) of aan instellingen als een moskee, tempel, kerk, zalencentrum, wijkgebouw of particuliere culturele activiteiten bij iemand thuis. Mede ten behoeve van onderzoeken naar effecten van het Actieplan Cultuurbereik zijn wel dergelijke vragen ontwikkeld (Centrum voor Onderzoek en Statistiek 2001). Het is interessant om in de toekomst ook de determinanten van deelname aan dergelijke 'informele' culturele activiteiten te onderzoeken.

In onze studie zijn geen duidelijke aanwijzingen gevonden voor systematische verschillen in cultuurdeelname tussen verschillende nationaliteiten. Van Wel (1996) vindt daarentegen dat Marokkaanse jongeren minder cultureel actief zijn dan autochtone jongeren, maar dat dit niet geldt voor Surinaamse jongeren. Een mogelijke oorzaak voor dit verschil in onderzoeksresultaten is het feit dat in onze gegevensbestanden slechts zeer kleine aantallen respondenten binnen een bepaalde nationaliteit vallen, bijvoorbeeld de Marokkaanse. Als er verschillen gevonden worden in dit onderzoek, geldt dat voor allochtone jongeren van alle verschillende nationaliteiten tezamen.

De vraag naar verschillen in cultuurparticipatie richtte zich ook op de moeilijkheidsgraad van cultuuruitingen. Deze zogenoemde complexiteit was voor de verscheidene cultuuruitingen door verschillende beoordelaars vastgesteld. Allochtone jongeren (jongens en meisjes) gaan naar complexere musea en theatervoorstellingen. Allochtone meisjes bezoeken de meest complexe films, allochtone jongens de minste complexe en autochtone jongens en meisjes zitten daar tussenin. Het vak CKV heeft een positief effect op de complexiteit van bezochte musea.

De vraag naar verschillen tussen ouders en kinderen in cultuurparticipatie betreft eigenlijk een vraag naar verandering in het belang van etniciteit bij de totstandkoming van cultuurparticipatie tussen twee generaties. Het blijkt dat etniciteit er bij kinderen minder toe doet dan bij ouders: de factor etniciteit speelt bij jongeren - gegeven hun opleidingsniveau - een minder grote rol dan bij hun ouders.

Bevers (1988) stelt dat successen bij cultuurspreiding niet zozeer zijn te danken aan de inspanningen van beleidsmakers en cultuurspreiders, maar vooral zijn toe te schrijven aan het meestijgen met de opwaartse beweging van de sociale klimmers die zich de levensstijl, het culturele gedrag en de 'goede smaak' van de bovenklasse eigen maken. Hij spreekt in dit verband over 'cultuurspreiding die vanzelf gaat' (pag. 77). Men zou uit de resultaten van ons onderzoek kunnen concluderen dat er geen extra impulsen nodig zijn voor het bevorderen van de cultuurdeelname van allochtone jongeren, anders dan dat voor de komende generaties gestreefd moet worden naar een hoger opleidingsniveau. Op korte termijn lijkt er echter wel degelijk meer interesse voor cultuurdeelname te bewerkstelligen door in het cultuureducatie-aanbod meer aan te sluiten bij de verschillende culturele achtergronden van leerlingen.

Op basis van onze beperkte gegevens over leesgedrag van jongeren bij CKV1 kon bepaald worden of allochtone jongeren een grotere kans hadden om boeken te hebben gelezen van allochtone auteurs (er werden enkel auteurs onderscheiden van Arabisch-islamitische komaf). Marokkaanse jongeren bleken meer belangstelling te hebben dan autochtone jongeren voor dergelijke boeken. Geljon en Schram (2001) concluderen op basis van hun onderzoeken naar leesgedrag dat leerlingen met een andere culturele achtergrond het waarderen om verhalen te lezen die geheel of gedeeltelijk in hun cultuur spelen. Juist een vak als CKV1 biedt goede mogelijkheden om autochtone en allochtone jongeren te laten deelnemen aan kunst uit verschillende culturen. Deze mogelijkheden worden volgens de docenten zelf nog maar in beperkte mate benut.

Literatuur

- Bevers, A. M. (1988). Cultuurspreiding en publieksbereik. In Dulken, H. van e.a (red) In ons diaconale land. Opstellen over cultuurspreiding. Pp 64-98. Amsterdam: Boekmanstichting/Van Gennip.
- Bourdieu, P. & J.C. Passeron (1977[1970]). *Reproduction in education, society and culture* (of *La Reproduction*). London (of Parijs, 1970): Sage (of Editions de Minuit).
- Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2001). *Richtlijn Cultuurparticipatie Onderzoek*. Rotterdam: COS.
- Cultuur en School-project [Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit, Katholieke Universiteit Brabant] (2000). *School en Cultuur. CJP 2000 – scholieren* [databestand].
- Cultuur en School-project [Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit, Katholieke Universiteit Brabant] (2000). *School en Cultuur. CJP 2000 – ouders* [databestand].
- Cultuur en School-project [Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit, Katholieke Universiteit Brabant] (2000). *School en Cultuur. CKV 2000 – scholieren* [databestand].
- DiMaggio, P. (1982). Cultural capital and school success: The impact of status culture participation on the grades of U.S. high school students. *American Sociological Review*, 47, (189-201).
- Ganzeboom, H.B.G. (1994) Opleidingskansen onder het socialisme in vijf Oosteuropese landen: de invloed van culturele en politieke hulpbronnen van ouders. Pp. 54-70 in: Wil Arts & Jules L. Peschar (Red.), *Om de Oost. Maatschappelijke veranderingen in Oost-Europa rond de ineenstorting van het staatsocialisme*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum (Boeknummer Mens en Maatschappij, 69).
- Ganzeboom, H.B.G. (2001). Cultural participation among ethnic minority and native majority adolescents and their parents in the Netherlands. Paper gepresenteerd op het symposium Kunst tussen culturen, Utrecht, 16 november.
- Ganzeboom, H.B.G. & I. Nagel (1999). Het CJP en cultuurparticipatie van schoolgaande jeugd: evaluatie van een veldexperiment in acht gemeenten. Universiteit Utrecht, Sociologie/Onderzoekcentrum ICS, Utrecht.
- Ganzeboom, H.B.G., F. Haanstra, M. van Hoorn, I. Nagel & C. Vingerhoets (2001). *Cultuur + educatie 2001: Momentopname 2000 CKV1-volgproject*. Utrecht, Cultuurnetwerk Nederland.
- Ganzeboom, H.B.G. & C. Van Rees. (1998). *Culturele canons en culturele competenties*. Subsidieaanvraag NWO, Programma multiculturele pluriforme samenleving. Den Haag.
- Geljon, C. & D. Schram (2001). *De grenzen van het literatuuronderwijs*. Onderzoek naar de mogelijkheden van een interculturele literatuurdidactiek. Paper gepresenteerd op het symposium Kunst tussen culturen, Utrecht, 16 november.
- Graaf, de P.M. (1984). The impact of cultural and financial resources on educational attainment in the Netherlands. Pp. 153-172 in: *Social stratification and mobility in the Netherlands*, B. Bakker, J. Dronkers en H.B.G. Ganzeboom (Red.). Amsterdam, SISWO.
- Hermans, M. (2001). *Kleur bekennen in het literatuuronderwijs; een aftasting van de grenzen van het literatuuronderwijs*. Paper gepresenteerd op het symposium Kunst tussen culturen, Utrecht, 16 november.
- Hoogen, van den Q., H.O. van den Berg (1997). *Etnische minderheden en Nederlands kunstbeleid*. Boekman Cahier, 34, (391-406).
- SCP [Sociaal en Cultureel Planbureau] (1999). *Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 1999*. [databestand] Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Tesser, P.T.M. (1993). *Rapportage minderheden 1993*. Rijswijk/Den Haag, SCP/VUGA, (Cahier 103).
- Tesser, P.T.M. & J. Veenman (1997). *Rapportage minderheden 1997*. Van school naar werk; de arbeidskansen van jongeren uit de minderheden in verband met het door hen gevolgde onderwijs. Rijswijk/Den Haag, SCP/VUGA, (Cahier 142).
- Tesser, P.T.M., F.A. van Dugteren & J.G.F. Merens (1996). *Rapportage minderheden 1996*. Bevolking, arbeid, onderwijs, huisvesting. Rijswijk/Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau/VUGA, (Cahier 133).

- Tesser, P.T.M., F.A. van Dugteren & J.G.F. Merens (1998). Rapportage minderheden 1998. De eerste generatie in de derde levensfase. Rijswijk/Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau/Elsevier, (Cahier 153).
- Tesser, P.T.M., C.S. van Praag, F.A. van Dugteren, L.J. Herweijer & H.C. van de Wouden (1995). Rapportage minderheden 1995. Concentratie en segregatie. Rijswijk/Den Haag, SCP/VUGA, (Cahier 123).
- Wel, F. van (2001). Cultuuroverdracht en etniciteit. Symposiumpaper. Paper gepresenteerd op het symposium Kunst tussen culturen, Utrecht, 16 november.
- Wel, F. van, T. Kort, E. Jansen & H. Linsen (1996). Cultuurparticipatie van allochtone en autochtone jongeren. *Migrantenstudies*, 12, (2-13).
- Wel, F. van, H. Linsen, T. Kort & E. Jansen (1996). Ethnicity and youth cultural participation in the Netherlands. *Journal of Leisure Research*, 28, (85-95).